64. KESKIVIIKKONA 10. TOUKOKUUTA 2000

kello 14

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Lähetekeskustelu

1) Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunnan kertomus parlamentaarisen yleiskokouksen toiminnasta vuonna 1999 1745

Kertomus K 5/2000 vp

2) Eduskunnan tilintarkastajien kertomus vuodelta 1999 1771

Kertomus K 7/2000 vp

Mietintöjen pöydällepano

3) Hallituksen esitys laeiksi eräiden opetustointa koskevien lakien muuttamisesta 1773

Hallituksen esitys HE 10/2000 vp
Sivistysvaliokunnan mietintö SiVM 2/2000 vp

4) Hallituksen esitys yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamista koskevien rangaistussäännösten uudistamiseksi 1773

Hallituksen esitys HE 184/1999 vp
Lakivaliokunnan mietintö LaVM 6/2000 vp

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Nimenhuuto

Nimenhuudossa merkitään täysistunnosta poissa oleviksi seuraavat edustajat:

Olavi Ala-Nissilä /kesk
Janina Andersson /vihr
Ulla Anttila /vihr
Merikukka Forsius /vihr
Rakel Hiltunen /sd
Tytti Isohookana-Asunmaa /kesk
Liisa Jaakonsaari /sd
Bjarne Kallis /skl
Saara Karhu /sd
Juha Karpio /kok

Tarja Kautto /sd
Mari Kiviniemi /kesk
Paula Kokkonen /kok
Riitta Korhonen /kok
Ossi Korteniemi /kesk
Irina Krohn /vihr
Risto Kuisma /rem
Kalervo Kummola /kok
Mikko Kuoppa /vas
Jaakko Laakso /vas
Johannes Leppänen /kesk
Suvi Lindén /kok
Markku Markkula /kok
Kari Myllyniemi /kesk
Tuija Nurmi /kok
Outi Ojala /vas
Pirkko Peltomo /sd
Susanna Rahkonen /sd
Jussi Ranta /sd
Maija-Liisa Rask /sd
Ola Rosendahl /r
Mirja Ryynänen /kesk
Pauli Saapunki /kesk
Sakari Smeds /skl
Katja Syvärinen /vas
Hannu Takkula /kesk
Esko-Juhani Tennilä /vas
Erkki Tuomioja /sd
Kari Uotila /vas
Kari Urpilainen /sd

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat seuraavat edustajat:
Jaakko Laakso /vas
Kari Myllyniemi /kesk

Eduskuntatyöhön liittyvissä tehtävissä olevat edustajat

Merkitään, että puhemiesneuvosto on käsitellyt seuraavat ilmoitukset poissaolosta täysistunnosta eduskuntatyöhön liittyvän tehtävän vuoksi:
10.5. edustajat
Kari Myllyniemi /kesk
Erkki Tuomioja /sd
10. ja 11.5. edustajat
Irina Krohn /vihr
Markku Markkula /kok
Kari Uotila /vas
10.—12.5. edustajat
Jouni Backman /sd
Leena-Kaisa Harkimo /kok
Leea Hiltunen /skl
Susanna Huovinen /sd
Ulla Juurola /sd
Reijo Kallio /sd
Jyrki Katainen /kok
Petri Neittaanmäki /kesk
Martti Tiuri /kok
Pekka Vilkuna /kesk
11.5. edustaja
Riitta Korhonen /kok
11. ja 12.5. edustajat
Tuija Brax /vihr
Gunnar Jansson /r
Kimmo Sasi /kok
Jari Vilén /kok

Sairauspoissaolot

Merkitään, että puhemiesneuvosto on käsitellyt seuraavat ilmoitukset poissaolosta täysistunnosta sairauden vuoksi:
10.5. edustaja
Paula Kokkonen /kok
10.—12.5. edustaja
Rakel Hiltunen /sd

Poissaololuvat

Merkitään, että puhemiesneuvosto on myöntänyt seuraavat luvat poissaoloon täysistunnosta muun syyn vuoksi:
10.5. edustaja
Ola Rosendahl /r
10.—16.5. edustaja
Pauli Saapunki /kesk
11. ja 12.5. edustaja
Lasse Virén /kok

PÄIVÄJÄRJESTYKSEN ASIAT:

1) Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunnan kertomus parlamentaarisen yleiskokouksen toiminnasta vuonna 1999

Lähetekeskustelu
Kertomus K 5/2000 vp

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään ulkoasiainvaliokuntaan.

Keskustelu:

[1] **Mikko Elo /sd:** Puhemies! Me käsittelemme Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunnan kertomusta viime vuodelta hyvin sopivana ajankohtana. Eilenhän vietettiin Suomessa Eurooppa-päivää niin kuin monissa muissakin Euroopan maissa. Niin kuin tiedämme, Eurooppa-päivän juhla-aihe on se, että 50 vuotta sitten Ranskan silloinen ulkoministeri Robert Schuman lausui oikeastaan nykyisen Euroopan unionin syntysanat. Mutta, puhemies, jo vuotta sitä ennen, vuonna 1949, oli perustettu Euroopan neuvosto, jonka jäseneksi Suomi liittyi 40 vuotta myöhemmin eli lähes täsmälleen 11 vuotta sitten.

Puhemies! Tässä puheenvuorossa aion keskittyä lähinnä Venäjän Euroopan neuvoston jäsenyyteen ja Tshetshenian kriisiin, joka alkoi jo viime vuonna hallita Euroopan neuvoston yleiskokouksen asialistaa. Niin kuin muistamme, Venäjän jäsenyyttä itse asiassa koko ajan on varjostanut Tshetshenian kriisi. Kun Venäjän jäsenyydestä neuvoteltiin vuonna 95, nämä neuvottelut keskeytettiin sen takia, että Tshetshenian kriisi oli silloin kuumimmillaan. Venäjä hyväksyttiin kuitenkin Euroopan neuvoston jäseneksi 28 päivänä helmikuuta 1996, jolloin Tshetshenian kriisin jännitystaso oli jo jonkin verran kuitenkin madaltunut. Sen takia Euroopan neuvosto saattoi hyväksyä Venäjän jäsenekseen.

Voidaan todeta, että Venäjä on tehnyt merkittäviä edistysaskeleita demokratian kehittämisessä myös Euroopan neuvoston näkökulmasta katsottuna. Se on muun muassa ratifioinut yli neljäkymmentä Euroopan neuvoston sopimusta, joista tässä haluan vain mainita ihmisoikeussopimuksen, joka on ehkä kaiken perusta, kidutuksen estämistä koskevan sopimuksen ja kansallisten vähemmistöjen suojelua koskevan puitesopimuksen, siis kaikki merkittäviä sopimuksia, jotka ovat varmasti olleet myöskin Venäjän kansalaisille tärkeitä.

Puhemies! Haluan myös todeta, että Venäjä on yksi Euroopan neuvoston suurista maksajamaista, joten myös tästä näkökulmasta Venäjä on tärkeä.

Puhemies! Tämän vuoden tammikuussa Euroopan neuvosto äänesti Venäjän jäsenoikeuksista siltä osin, mikä koski Venäjän äänestysoikeutta. Tammikuun äänestyksessä kuitenkin Venäjä säilytti äänioikeutensa Euroopan neuvostossa, mutta tämä asia tuli uudelleen esille huhtikuussa. Välillähän pidettiin Venäjän duuman vaalit, ja Venäjällä oli uusi valtuuskunta tämän vuoden huhtikuun alussa. Näin Venäjän jäsenoikeudet olivat jälleen esillä, ja tälläkin kertaa äänestettiin samasta asiasta eli Venäjän äänestysoikeuden poistamisesta. Tällä kertaa niukka enemmistö oli sitä mieltä, että Venäjän äänestysoikeus pitää poistaa.

Suomen valtuuskunnan osalta voin todeta, että meitä oli kolme kansanedustajaa, jotka äänestimme Venäjän äänestysoikeuden poistamista vastaan, eli allekirjoittanut ja ed. Laakso sekä ed. Isohookana-Asunmaa. Sen sijaan edustajat Jäätteenmäki ja Tiuri olivat sillä kannalla, että Venäjän äänestysoikeus pitää poistaa. Mutta Suomen valtuuskunta ei suinkaan ollut ainoa, vaan monet muut valtuuskunnat hajosivat samalla tavalla, kuten myös poliittiset ryhmät. Poliittisissa ryhmissä, erityisesti suurissa ryhmissä, sosialidemokraattien eli sosialistien ryhmässä ja liberaalien ryhmässä, käsittääkseni noin kaksi kolmasosaa oli sitä mieltä, että Venäjän äänestysoikeutta ei pidä viedä pois, ja suunnilleen kolmasosa oli sitä mieltä, että äänioikeus viedään pois. Muun muassa liberaaliryhmän virolainen puheenjohtaja Kristiina Ojuland äänesti Venäjän äänioikeuden poistamista vastaan, mikä oli mielestäni varsin mielenkiintoista huomata.

Puhemies! Suomessa Venäjän äänioikeuden poistamista on eräillä tahoilla kutsuttu hyödylliseksi. Henkilökohtaisesti en ole nähnyt mitään hyötyä siinä, että Venäjän äänestysoikeus Euroopan neuvoston yleiskokouksessa on nyt poistettu, ja se koskee tätä vuotta, puhemies, koska seuraavan kerran nämä jäsenoikeudet ovat esillä ensi tammikuussa, ellei joku tee aloitetta sitten siitä, että Venäjän jäsenoikeudet täydellisesti palautetaan tämän vuoden aikana, mutta se koskee siis tätä vuotta. Itse henkilökohtaisesti pidin ääni-

oikeuden viemistä turhana näpäytyksenä ja jonkinlaisena nöyryytyksenäkin Venäjälle.

Yleinen länsimainen tulkinta oli se, että Tshetshenian sota oli myös osa Vladimir Putinin presidenttikampanjaa. Se teki Vladimir Putinin tunnetuksi ja myöskin suosituksi Venäjällä ja johti hänen presidenttiyteensä, joten tuntui vähän oudolta, että kun Venäjän duuman vaaleissa valittu uusi valtuuskunta tulee Strassburgiin, siltä poistetaankin äänioikeus. Nimittäin kysymyshän voidaan esittää, kuinka paljon Venäjän duuman kansanedustajilla oli todellisia mahdollisuuksia vaikuttaa siihen, että Tshetshenian kriisi olisi saatu poistetuksi.

Paljon painavampi, puhemies, on mielestäni se, mitä myöskin parlamenttien yleiskokous hyväksyi, eli niin sanottu lordi Juddin, englantilaisen työväenpuolueen edustajan, raportti, josta muun muassa haluan todeta pari kolme kohtaa aivan lyhyesti. Tästä raportista äänestettiin 56 eri kertaa. Parlamentaarinen yleiskokous vaati muun muassa, että välittömästi lopetetaan kaikki ihmisoikeusloukkaukset Tshetshenian tasavallassa, aloitetaan välittömästi poliittinen dialogi ilman ennakkoehtoja, ilman mitään ennakkorajoituksia, ja, puhemies, mitä haluan erityisesti korostaa, myöskin saadaan sitoutuminen molemmilta puolilta, ei pelkästään venäläisiltä vaan myöskin tshetsheeneiltä, siitä että he yrittävät saada aikaan tulitauon.

Tässä yhteydessä Suomen keskustelussa mielestäni on ehkä vähän yksipuolisesti tullut esille, että kysymys olisi pelkästään venäläisten suorittamista ihmisoikeusrikkomuksista. Juddin raportissa todetaan aivan selvästi, että ihmisoikeusrikkomuksia on tehty molemmin puolin. Ollenkaan väheksymättä niitä ihmisoikeusrikkomuksia, joita venäläiset ovat tehneet, haluan kuitenkin tuoda esille, että esimerkiksi Euroopan neuvoston keskusteluissa molemmat osapuolet on todettu syyllisiksi ihmisoikeusrikkomuksiin.

Puhemies! Myös parlamentaarisen yleiskokouksen keskusteluissa on moitittu ministerikomiteaa saamattomuudesta, ettei ministerikomitea ole ryhtynyt niihin toimenpiteisiin, mitä yleiskokouksessa on esitetty. Hyvin mielenkiintoinen onkin tämä päivä, nimittäin tänään ministerikomitea on koolla Strassburgissa. Muun muassa sen takia meidän ulkoministerimme Erkki Tuomioja ei voinut osallistua tämän päivän keskusteluun, koska hän osallistuu ministerikomitean kokoukseen, jossa Venäjän Tshetshenia-kriisi on varmasti aivan keskeinen asia.

Juddin raportissa, haluan sen myös pöytäkirjaan todeta, todetaan, että jos ei merkittävää nopeutuvaa ja käytännössä osoitettavaa edistystä tapahdu näissä suhteissa, mitä olen edellä maininnut, eli tulitauon aikaansaamisessa, ihmisoikeusrikkomusten lopettamisessa jne., silloin yleiskokous suosittelee Venäjän jäsenoikeuksien lopettamista.

Puhemies! Minusta tämä oli todella merkittävä, painava kannanotto. Se aiheutti esimerkiksi Venäjän duuman keskusteluissa hyvin pitkän väittelyn, monia tunteja kestäneen väittelyn, jonka lopuksi duuma kuitenkin hyväksyi lausunnon, jossa se ilmoittaa vahvistavansa perusmielenkiinnon jatkaa rakentavaa dialogia ja yhteistyötä Euroopan neuvoston kanssa. Minusta tämä on hyvin mielenkiintoinen ja myös myönteinen lausunto Venäjän duumalta, eli halutaan jatkaa yhteistyötä.

Kun tiedän, että puhemies Uosukainenkin oli viime viikon lopulla Strassburgissa Euroopan neuvoston jäsenmaiden puhemiesten kokouksessa, niin olen saanut sieltä myös Venäjän duuman puhemiehen Seleznevin puheen, missä hän voimakkaasti ja jyrkkäsanaisesti puolustaa Venäjän politiikkaa Tshetsheniassa ja toteaa muun muassa, että venäläiset toimivat nimenomaan demokratian ja ihmisoikeuksien palauttamiseksi Tshetsheniassa säilyttääkseen myöskin Venäjän perustuslaillisen järjestelmän ja alueellisen eheyden. Seleznevin mielestä he toimivat myös koko Euroopan turvallisuuden puolesta. Nämä ovat mielenkiintoisia venäläisiä kannanottoja.

Voidaan myöskin sanoa saamieni tietojen mukaan, ettei tämä parlamentaarisen yleiskokouksen päätös viime huhtikuulta ole kuitenkaan vähentänyt Venäjän mielenkiintoa hallitustasolla, mitä osoittaa muun muassa se, että ulkoministeri Ivanov on tänään Strassburgissa mukana keskusteluissa siitä, mitä Venäjän ja Tshetshenian kriisissä voidaan tehdä.

Oma toivomukseni, puhemies, on se, että Venäjä voisi mahdollisimman nopeasti palata parlamentaarisen yleiskokouksen työskentelyyn. Toivon, että Tshetshenian kriisi samanaikaisesti pystytään ratkaisemaan, mikä tietysti nopeuttaisi venäläisten parlamentaarikkojen palaamista Euroopan neuvoston työskentelyyn.

Puhemies! Suuri vaara on olemassa siinä, että Euroopan neuvostosta, jos Venäjä päättäisi jäädä

pois siitä, tulisi uudelleen läntisen Euroopan neuvosto. Tosiasiahan on se, että Suomi esimerkiksi ei liittynyt ennen vuotta 89 siihen sen takia, että myös Suomessa monet poliitikot tulkitsivat Euroopan neuvoston lähinnä läntisen Euroopan neuvostoksi. Mutta kun Euroopan tilanne silloin muuttui, Suomikin katsoi mahdolliseksi liittyä Euroopan neuvoston jäseneksi, lähes täsmälleen 11 vuotta sitten. Sen takia Venäjän poisjäänti Euroopan neuvostosta, Venäjän jäsenoikeuksien peruuttaminen, olisi vaarallinen esimerkki ja saattaisi johtaa koko Euroopan politiikan uudelleen jakautumiseen kahtia.

Puhemies! Lopuksi haluan todeta sen, jonka sanoin aluksikin, että minun mielestäni Venäjän demokratia on ottanut merkittäviä edistysaskeleita. On tärkeää koko Euroopalle, että poliittinen vakaus Venäjällä lisääntyy. Me kaikki ymmärrämme, että jos esimerkiksi Vladimir Putin, joka vuosi takaperin oli aivan tuntematon poliitikkona, nousee vajaassa vuodessa presidentiksi, se ei ole kovin vakaan poliittisen tilanteen osoitus. Missään länsimaisessa demokratiassa ilmeisesti tämä ei kuitenkaan olisi mahdollista. Me tiedämme, että Venäjällä puolueet ja henkilöt ovat hyvin keskeisesti sidoksissa. Puolueilta monta kertaa näyttää puuttuvan ideologia ja enemmän keskitytään henkilöiden ympärille. Tietysti tässä suhteessa varmasti olisi tärkeää se, että Venäjän poliittinen vakaus lisääntyisi. Ehkä kaikkein tärkeintä olisi, että Venäjän parlamentti eli duuma saisi entistä enemmän valtaa. Kun Venäjä siirtyi nykyiseen järjestelmään vuonna 93, niin sehän tarkoitti presidenttivaltaista järjestelmää, jossa hallituksen ei tarvitse nauttia parlamentin luottamusta. Kaikki nämä ovat varmasti mahdollisia Venäjän demokraattisessa kehityksessä. Oma tulkintani on myös se, että meidän pitää antaa Venäjälle aikaa. Demokratia, ihmisoikeudet ja muut tärkeät — meille ehkä itsestäänselvät asiat — vaativat aikaa ja perinteitä. Oma käsitykseni on, että venäläiset ovat hyvällä tiellä ja meidän pitää olla valmiita tukemaan Venäjän kehitystä.

[2] **Anneli Jäätteenmäki /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Olimme ed. Tiurin kanssa ne kaksi Suomen edustajaa, jotka Euroopan neuvoston tammikuun ja huhtikuun kokouksissa äänestivät sen puolesta, että Venäjältä viedään äänioikeus Euroopan neuvostossa. Olen täysin vakuuttunut siitä, että huhtikuun päätös oli oikea, jolloin siis enemmistökanta oli se, että jäsenoikeudet viedään. Venäjältä ei viety äänestysoikeutta, Venäjältä ei viety keskusteluoikeutta eikä oikeutta osallistua Euroopan neuvoston toimintaan.

Perusteena on se, että Euroopan neuvosto on ihmisoikeusjärjestö. Euroopan neuvoston ainoa tehtävä on valvoa, että jäsenmaat kunnioittavat ihmisoikeuksia. Jokainen meistä tietää ja myös Venäjän valtuuskunnan jäsenistä monet myönsivät, että Tshetshenian sodassa Venäjä on räikeästi loukannut ihmisoikeuksia. Tiedämme myös, että ihmisoikeuksia on loukattu Tshetshenian puolelta, mutta Venäjä on Euroopan neuvoston jäsen ja silloin vain Venäjälle voidaan kohdistaa tällaisia vastatoimenpiteitä. Ellei Euroopan neuvosto olisi millään tavalla toiminut, minusta se olisi välinpitämättömyyttä ja osoitus siitä, että Venäjä voi jatkaa samaa toimintaa, mitä se oli siihenkin asti jatkanut ja valitettavasti edelleen jatkaa.

Ed. Elo totesi, että siinäkin mielessä, kun Venäjä on suuri maksajamaa, on tärkeää, että se on jäsen. Minusta on tärkeää, että Venäjä on jäsen, ja toivon, että tässä ei tarvitsisi ryhtyä jatkotoimenpiteisiin, mutta minun mielestäni jäsenmaksuosuus on aivan eri asia ja eri luokassa kuin ihmisoikeuksien kunnioittaminen.

Ed. Laakso merkitään läsnä olevaksi.

---

[3] **Gunnar Jansson /r** (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ansiokkaassa puheenvuorossaan valtuuskunnan puheenjohtaja ed. Mikko Elo sanoi, että yleisistunnon päätös Venäjän valtuuskunnan jäsenten äänioikeuden poistamisesta on voimassa ensi vuoden tammikuuhun asti. Neuvoston oikeudellisten ja ihmisoikeusasiain komitean, josta ehdotus tuli, puheenjohtajana voin ilmoittaa, että päätös voi olla voimassa ensi vuoden tammikuuhun asti, mutta sitä ei ole lausuttu päätöksessä mitenkään, vaan päinvastoin, kun ensi viikolla yleisistunnon pysyvä komitea kokoontuu Dubliniin, missä me molemmat olemme mukana, siellä on kaikki mahdollisuudet puuttua tähän asiaan. Toiseksi kesäkuussa ja syyskuussa on vielä täysistunto. Elikkä sääntöjen mukaisesti, ja tämä on nyt vähän kuiva pu-

heenvuoro, nyt pallo on täysin Venäjän käsissä Euroopan neuvoston jäsenmaana. Neuvostolla itsellään on kaikki mahdollisuudet reagoida ja palauttaa tilanne niin sanoakseni normaalitilaan.

[4] **Kaarina Dromberg /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Elo toi kyllä hyvin laajasti sen keskustelun myöskin täällä esille, mikä käytiin Euroopan neuvostossa ja myös siinä ryhmässä eli Euroopan demokraattisessa ryhmässä, jossa itse istun ja myöskin ed. Tiuri. Meillä oli hyvin tiukka kanta Venäjän tilanteeseen tällä hetkellä, ja sanon, että ehkä se oli tiukimpia puheenvuoroja, jonka meidän ryhmämme puheenjohtaja siellä käytti. Ed. Jäätteenmäki toikin jo esille perustelut, miksi ed. Tiuri oli sitä mieltä, että äänioikeus tulee viedä tietyksi ajaksi, jotta tavoitteet saavutetaan. Kun me olemme kerran ihmisoikeusjärjestelmä ja sen tavoitteet ovat ne oikeudet, mitkä ihmisille tulee taata jokaisessa maassa, niin jos jokin jäsenmaa niitä ei noudata, ei todellakaan voida jatkuvasti antaa periksi näissä kysymyksissä. Silloin myöskin järjestelmän luotettavuus kärsii. Toivon nyt, että Venäjä on ottanut opikseen tästä ja tulee myöskin noudattamaan niitä ehtoja, millä äänioikeus voidaan palauttaa. Mutta tässä tilanteessa se oli minusta ainoa oikea teko.

[5] **Jaakko Laakso /vas** (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Minulla on seuraava varsinainen puheenvuoro, mutta haluan tässä yhteydessä todeta, että esimerkiksi ed. Drombergin puheet Venäjän rankaisemisesta olisivat paljon uskottavampia, jos ed. Dromberg olisi kerran ollut huolissaan Turkissa tapahtuvista ihmisoikeusloukkauksista. Me vasemmistossa olemme olleet huolissamme sekä Venäjän Tshetsheniassa tekemistä ihmisoikeusloukkauksista että myöskin Turkissa tapahtuvista ihmisoikeusloukkauksista, mutta en muista teidän kohdistaneen ainoatakaan kertaa yhdeksän viime vuoden aikana, jonka te olette ollut jäsenenä Euroopan neuvostossa, mitään kritiikkiä Turkin ihmisoikeusloukkauksia kohtaan. Tiedän, että kyllä konservatiivien ryhmässä on paljon niitä, jotka ovat tässäkin asiassa esiintyneet johdonmukaisesti, mutta valitettavasti te, ed. Dromberg, ette kuulu siihen joukkoon.

Ongelma tässä on se, että pitää olla johdonmukainen, pitää tuomita ihmisoikeusloukkaukset kaikkialla siellä, missä ihmisoikeusloukkauksia tapahtuu, niin Tshetsheniassa, Turkissa kuin eräissä muissakin Euroopan neuvoston jäsenmaissa. Tilannehan on tällä hetkellä se, että Turkki on ainoa Euroopan neuvoston jäsenmaa, joka miehittää toista Euroopan neuvoston jäsenmaata eli Kyprosta, ja tämän kaltainen toiminta ei voi olla oikein, mutta me emme ehdota turkkilaisten parlamentaarikkojen jäsenoikeuksien rajoittamista. Me katsomme, että heillä pitää olla samat oikeudet kuin meilläkin osallistua, vastata, keskustella, argumentoida. Ei ole oikein, että kansanedustajat jaetaan kahtia: niihin, joilla on äänioikeus, ja niihin, joilla ei ole, varsinkin kun hallitukset ovat vastuussa näistä toimista.

[6] **Kimmo Kiljunen /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kuunnellessani ed. Elon ja sittemmin edustajien Jäätteenmäen ja Drombergin puheenvuoroja jää sellainen maku, että tässä on äänestysselitysten paikka, niin kuin tietysti onkin. Eli tuo Venäjän-äänestys synnyttää myöskin debatin täällä Suomen eduskunnassa, kun käsittelemme Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunnan kertomusta.

Ed. Jäätteenmäki totesi, että Euroopan neuvosto on ihmisoikeusjärjestö ja Tshetsheniassa, kuten hyvin tiedämme, Venäjä on syyllistynyt ihmisoikeusrikkomuksiin. Tältä perustalta ed. Jäätteenmäki oli sitä mieltä ja myöskin ed. Dromberg yhtyi siihen, että Venäjältä tulee ottaa äänioikeus pois Euroopan neuvostossa. Kuten hyvin tiedämme, Euroopan neuvosto on normeja säätävä elin eurooppalaisissa puitteissa, nimenomaan demokratian, ihmisoikeuksien ja oikeusvaltion tasolta. Tavoitteena tietysti Euroopan neuvostolla on, että niitä normeja, joita yhteisesti hyväksytään, sitten jäsenmaissa ratifioitaisiin ja näin lainsäädäntöä kehitettäisiin siihen suuntaan kuin yhdessä on sovittu.

Haluaisin nyt kysyä edustajilta Dromberg ja Jäätteenmäki, jotka olivat sitä mieltä, että Venäjältä äänioikeus on syytä vetää Euroopan neuvostossa pois, pystytäänkö tätä normatiivista roolia, joka Euroopan neuvostolla on, paremmin hoitamaan siten, että maa eristetään, vaiko siten, että maa pidetään mukana organisaatiossa ja mukana pitäen pystytään sitten ohjaamaan ja käymään debattia.

[7] **Kaarina Dromberg /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Nyt ed. Laakso kyllä vähän yksipuolisesti toi Turkin tilanteen esille.

Turkkihan on tällä hetkelläkin monitoroinnin alaisena, ja monitorointihan oli aikoinaan sitä, että ... (Ed. Laakson välihuuto) — Kyllä, ed. Janssonilta tarkistin sen. — Siis toisin sanoen koko ajan nyt tarkkaillaan, miten kurdien kysymys edistyy myös Turkissa. Tämähän on aivan uutta siinä mielessä, että monitorointihan tuli voimaan Euroopan neuvostossa myös vanhojen maiden osalta vasta muutamia vuosia sitten, kun aikaisemmin tämä toimenpide kohdistettiin uusiin maihin. Toisin sanoen Turkki on ainoa vanha jäsenmaa, joka on tämän tarkkailun alaisena.

Sen lisäksi Turkilta on aikaisemminkin viety niin sanotusti mahdollisuus osallistua Euroopan neuvoston kokouksiin. Kuitenkaan äänioikeutta ei silloin voitu ottaa Turkilta pois, koska tämä on aivan uusi tapa toimia Euroopan neuvostossa, että voidaan ottaa myös äänioikeus pois. Kyllä Turkki on todellakin ollut myös tarkkailun alaisena koko ajan. Meidän demokraattinen ryhmämmekin on aika ajoin ollut hyvin kriittinen, joskin siellä tuntuu olevan myöskin hyvin myötämielisyyttä turkkilaisia kohtaan.

[8] **Mikko Elo /sd** (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Ed. Kiljunen teki hyviä kysymyksiä, ja ymmärsin niin, että hän teki kysymyksen sekä ed. Jäätteenmäelle että ed. Drombergille: Onko parempi pitää jokin maa prosessissa mukana ja yrittää sitä kautta edistää maan kehitystä vai yrittää eristää maa, sulkea se yhteistoiminnan ulkopuolelle?

Minun vastaukseni on se, että kyseinen maa, tässä tapauksessa Venäjä, pitää yrittää pitää mukana prosessissa, kehittää sen järjestelmää. Sen ulkopuolelle sulkeminen ei auta varmasti meidän rakasta maanosaamme hiukkaakaan.

Puhemies! On myös mielenkiintoista todeta, kun ed. Jäätteenmäki oli Groznyissa mukana siinä valtuuskunnassa, jota lordi Judd johti — viittasin äsken lordi Juddin raporttiin, josta me kävimme ne 56 äänestystä Strassburgissa, joka on merkittävä asiakirja, jonka suosituksia ministerikomitea tänään käsittelee — että näyttää siltä, että esimerkiksi ed. Jäätteenmäki on tullut eri johtopäätökseen kuin britti, työväenpuolueen entinen ministeri, nykyinen lordi Judd; tässä näkyy vain se, että on erilaisia tulkintoja.

Puhemies! Minun tällainen aika kylmä ja karu tulkintani on se, että sodassa väkisinkin ihmisoikeuksia loukataan. Kuten olen todennut — ed. Jäätteenmäki muuten nyt ensimmäisen kerran oikeastaan myönsi, että ihmisoikeuksia loukataan molemmin puolin — sotatilanne on hyvin usein sellainen, että ihmisoikeuksia loukataan. Eikä siinä ole mitään puolusteltavaa. En minä halua tällä puolustaa Venäjää, haluan vain todeta, että molemmat osapuolet tekevät aivan tätä samaa.

[9] **Anneli Jäätteenmäki /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ensinnäkin haluan todeta, että kukaan ei ole eristämässä Venäjää. Euroopan neuvoston päätös lähti siitä, että Venäjältä viedään äänioikeus Euroopan neuvoston kokouksissa sen vuoksi, että Venäjä on niin räikeästi loukannut ihmisoikeuksia.

Haluan vielä todeta, että muun muassa Venäjän valtuuskunnan jäsen Sergei Kovalev piti Euroopan neuvoston yleiskokouksessa vähän ennen äänestystä puheenvuoron, jossa hän toivoi, että Venäjää vastaan tulisivat kovat toimenpiteet, nimenomaan sen vuoksi, että Venäjä on rikkonut ihmisoikeuksia.

Haluaisin ed. Elolle todeta, että muun muassa Strassburgissa kokouksissa ja puheenvuorossa, jonka jätin pöytäkirjaan, ja kaikkialla olen todennut, että myös Tshetshenia on loukannut ihmisoikeuksia, kuten täälläkin ensimmäisessä puheenvuorossani totesin. Mutta kun vain Venäjä on Euroopan neuvoston jäsen, nämä toimenpiteet voidaan kohdistaa vain Venäjään.

Ed. Elo totesi, että sodassa aina loukataan ihmisoikeuksia. Jos lähtökohta on se, että se sallitaan, niin silloin minusta pitäisi ryhtyä toimenpiteisiin Euroopan neuvoston lopettamiseksi. Euroopan neuvoston tehtävä on kunnioittaa ihmisoikeuksia ja pitää huoli siitä, että jäsenmaat kunnioittavat niitä. Venäjä on jäseneksi tullessaan sitoutunut kunnioittamaan ihmisoikeuksia, ja silloin 96 tammikuussa Venäjä sitoutui myös ratkaisemaan Tshetshenian kysymyksen rauhanomaisesti.

[10] **Jaakko Laakso /vas:** Rouva puhemies! Mehän olemme sikäli mielenkiintoisessa tilanteessa, että Euroopan neuvosto on itse asiassa ainoa kansainvälinen järjestö, jolla on Tshetshenian tapahtumien osalta ollut jokin rooli, eli Euroopan neuvosto on ollut järjestö, joka on ollut läsnä myöskin Tshetshenian sodan aikana. Tässä mielessä on tietenkin tärkeää se, mitä Euroopan neuvosto on Venäjältä vaatinut ja miten Venäjä on reagoinut Euroopan neuvoston vaatimuksiin.

Euroopan neuvosto on ainoa kansainvälinen järjestö, joka on vaatinut välitöntä tulitaukoa, vihollisuuksien välitöntä lopettamista, neuvotteluiden aloittamista ja poliittista ratkaisua Tshetshenian kriisiin. Euroopan neuvosto on myöskin täsmentänyt poliittisen ratkaisun sisällöksi sen, että neuvottelut on käytävä Tshetshenian vaaleilla valitun presidentin Aslan Mashadovin ja Venäjän johdon välillä ja että poliittisen ratkaisun sisältönä pitää olla se, että rauha palautuu alueelle, ihmisoikeusloukkaukset voidaan lopettaa ja että maan rauhanomainen jälleenrakentaminen voidaan aloittaa.

Todettakoon siis, että mikään toinen kansainvälinen järjestö ei ole ottanut saman kaltaista kantaa, vain Euroopan neuvosto. (Eduskunnasta: Etyj!) — No, jos me katsomme Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön Istanbulin kannanottoa, siellä on pari lausetta. Euroopan neuvoston puolella on tehty laajoja asiakirjoja, laajoja suosituksia, siitä, mitä sekä Venäjän hallituksen että Venäjän parlamentin pitäisi tehdä.

Mutta, ed. Jäätteenmäki, ongelma on Venäjän äänioikeuden osalta periaatteellinen, onko oikein se, että kansanedustajat jaetaan kahtia parlamentaarisissa elimissä niihin, joilla on äänioikeus, ja niihin, joilla ei ole äänioikeutta. Kun viiden poliittisen ryhmän puheenjohtajista neljä on ollut sitä mieltä, että ei ole oikein viedä venäläisiltä parlamentaarikoilta äänioikeutta, lähtökohtana ei tietenkään ole ollut sen hyväksyminen, mitä Tshetsheniassa tapahtuu. Lähtökohtana on ollut se, että Venäjän parlamentaarikoilla täytyy olla samanlainen ja tasavertainen oikeus työskentelyyn Euroopan neuvoston parlamentissa kuin kaikilla muillakin.

Ei voi olla oikein, että on kahden lajin, kahden tason, kansanedustajia, niitä, joilla ei ole äänioikeutta, ja niitä, joilla on äänioikeus, varsinkin kun me päättäessämme äänioikeuden poistamisesta Venäjän valtuuskunnalta tiesimme, että Venäjän valtuuskunta lähtee kokouksesta eikä tule käyttämään läsnäolo- ja puheoikeuttaan Euroopan neuvoston kokouksessa. Tämä haittaa tulevaisuudessa Euroopan neuvoston omien, yksimielisesti hyväksyttyjen päätösten toimeenpanoa, koska me tarvitsemme Venäjällä myös yhteistyökumppanin. Venäjällä duuma ja myöskin liittoneuvosto ovat toimineet yhteistyökumppaneina. Olemme voineet muun muassa suorittaa useita käyntejä Tshetsheniassa ja sen lähialueilla. Olemme voineet käydä pakolaisleireillä. Olemme voineet tutustua itse sotatoimialueeseen. Olemme voineet keskustella Tshetsheniassa eri osapuolten välillä juuri siksi, että meillä on yhteistyökumppani.

Ongelma tällä hetkellä on se, että äänioikeuden poistaminen saattaa synnyttää tilanteen, jossa meillä ei enää ole yhteistyökumppania. Juuri tästä syystä viidestä poliittisesta ryhmästä neljän poliittisen ryhmän puheenjohtajat olivat sitä mieltä, että tällainen ratkaisu ei ole järkevä ratkaisu, kun tavoitteena on saada aikaan rauha Tshetsheniassa, kun tavoitteena on saada pakolaisten tilanne paremmaksi, kun tavoitteena on saada aikaan tilanne, jossa humanitaarinen apu pääsee perille, ja kun tavoitteena on se, että lehdistö voisi vapaasti toimia alueella.

Vaikuttaakin siltä, että ne, jotka kannattivat Venäjän äänioikeuden poistamista, lähtivätkin, kuten ed. Jäätteenmäki totesi, hieman toisista lähtökohdista kuin Tshetshenian tilanteesta. Te olette lähteneet siitä, että Euroopan neuvoston uskottavuus vaatii sanktioita, Euroopan neuvostossa toimivien kansanedustajien uskottavuus vaatii sanktioita. Vaikuttaa siltä, että osa kansanedustajista on enemmän huolissaan siitä, miten tiedotusvälineet suhtautuvat heihin, kuin siitä, mitä itse Tshetsheniassa tapahtuu. Tämä on se ongelma.

Ed. Jäätteenmäki, haluan myöskin sanoa, että kyllä Euroopan neuvostossa on niitä, jotka eivät ole koskaan hyväksyneet Venäjän jäsenyyttä Euroopan neuvostossa. Suomen valtuuskunta tässä suhteessa on ollut koko ajan johdonmukainen. Sen jälkeen kun myöskin kokoomusryhmä asettui vihdoin ja viimein Venäjän jäsenyyden tueksi muutama vuosi sitten, me olemme yksimielisesti kannattaneet Venäjän jäsenyyttä. Mutta me olemme joka kerta, ed. Jäätteenmäki, ensiksi äänestäneet ei vain Venäjän valtuuskunnan äänioikeudesta vaan Venäjän valtuuskunnan edustusoikeudesta Euroopan neuvostossa. Ne, jotka tavoittelevat Venäjän erottamista Euroopan neuvostosta, ovat toistaiseksi olleet vähemmistössä äänestyksissä. Mutta samalla on selkeästi syytä todeta, että osalla Euroopan neuvoston jäsenistä on sellainen käsitys, että Venäjää ei koskaan olisi pitänyt hyväksyä Euroopan neuvoston jäseneksi ja että Venäjä pitäisi saada ulos Euroopan neuvostosta.

Rouva puhemies! Olen ollut Tshetsheniassa viime sodan aikana, sotien välillä ja myöskin tämän sodan aikana, ja täytyy sanoa, että tilanne ei

ole kovin yksinkertainen Tshetsheniassa. Ne, jotka kuvittelevat, että tilanne on yksinkertainen, ajavat myöskin yksinkertaisia ratkaisuja monimutkaiseen tilanteeseen, johon ei löydy yksinkertaisia ratkaisuja.

Euroopan neuvoston johdolla on jatkuvasti yhteys myöskin toiseen osapuoleen eli vaaleilla valittuun Tshetshenian presidenttiin Aslan Mashadoviin. Me keskustelemme hänen kanssaan. Me olemme sopineet hänen kanssaan monista ratkaisuista. Muun muassa huhtikuussa — se on hyvä merkitä eduskunnan pöytäkirjoihin — me ilmoitimme virallisesti Tshetshenian presidentille, että ellei hän irtisanoudu kenttäkomentajiensa tekemistä teloituksista, joita Euroopan neuvoston kokouksen aikana toimeenpantiin — yhdeksän venäläistä sotapoliisia teloitettiin kostoksi sen takia, että Venäjän johto kieltäytyi luovuttamasta erästä raiskauksesta syytettyä everstiä kenttäkomentajille — Euroopan neuvosto ei enää voi jatkaa keskusteluja hänen kanssaan. Muutama päivä myöhemmin hän irtisanoutui tästä toimenpiteestä. Samassa yhteydessä hän myöskin arvosteli voimakkaasti keskeisimmän kenttäkomentajansa, kenraali Shamil Basajevin, hyökkäystä viime elokuussa Dagestaniin.

Ongelmahan on juuri se, että ne voimat Venäjällä, jotka katsoivat, että Tshetshenian sotaretkestä saadaan ikään kuin väline, jolla vahvistetaan Putinin presidenttitietä, käyttivät hyväkseen tätä Dagestaniin tapahtunutta hyökkäystä. Ongelmana koko ajan on ollut niin viime sodan aikana kuin sotien välillä, ettei Tshetsheniassa ole johtoa, joka valvoo koko maata, vaan on yksittäisiä kenttäkomentajia, klaaneja, erilaisia aseellisia ryhmittymiä, jotka pitävät hallussaan aina jotakin osaa maasta, mutta kenelläkään ei ole valtaa koko maahan. Presidentti Mashadov ei parhaimmillaankaan ole valvonut kuin vain osaa Groznyista. Tämä luonnollisesti on vaikeuttanut keskusteluja, neuvotteluja. Euroopan neuvosto on koko ajan esittänyt, että on välttämätöntä keskustella Tshetshenian laillisesti valitun presidentin ja hänen edustajiensa kanssa.

Tavatessamme vt. presidentti Putinin viime tammikuussa runsaan kolmen tunnin ajan me kävimme hyvin kiivaan ja mielenkiintoisen keskustelun Tshetshenian tilanteesta, jossa Euroopan neuvoston johto toisti ne näkökannat, joita me olemme esittäneet omissa päätöksissämme: välitön tulitauko, vihollisuuksien lopettaminen, neuvottelut ja rauhanomainen ratkaisu. Tässä yhteydessä vt. presidentti Putin kertoi meille tavanneensa Mashadovin edustajia, keskustelleensa myöskin Tshetshenian varapääministerin kanssa. Me tiedämme, että aivan viime viikkojenkin aikana on tällaisia keskusteluja — me emme voi kutsua niitä vielä neuvotteluiksi — sodan lopettamiseksi käyty.

Samanaikaisesti luonnollisestikin Euroopan neuvosto ihmisoikeusjärjestönä on kiinnittänyt huomiota ihmisoikeusrikkomuksiin. Meidän vaatimuksestamme Venäjä on avannut toimiston, jossa myöskin työskentelee tällä hetkellä Euroopan neuvoston edustajia Tshetsheniassa, johon on nimetty presidentti Putinin ihmisoikeusedustaja. Tämä oli yksi niistä vaatimuksista, mitä Euroopan neuvosto kohdisti Venäjään.

Me olemme myöskin esittäneet, että duumaan on perustettava erityisvaliokunta, joka tutkii kaikki Tshetsheniassa tapahtuneet ihmisoikeusloukkaukset. Myös tällaiseen toimenpiteeseen Venäjän duuma oli valmis.

Samalla on hyvin selkeästi ja suoraan sanottava se, että meillä, siis valtaosalla Euroopan neuvoston jäsenistä, on erilainen käsitys siitä, mitä Tshetsheniassa todella tapahtuu, kuin esimerkiksi Venäjän johdolla. He näkevät tämän taisteluksi Venäjän alueellisesta yhtenäisyydestä ja taisteluksi terrorismia vastaan, kun taas meistä moni näkee, että kysymys on välineestä, jolla esimerkiksi on, kuten ed. Elo totesi, tuntemattomuudesta nostettu ehdokas Venäjän presidentiksi. — Täytyy muuten ed. Elolle sanoa, että eihän tämä ihan tuiki tavatonta ole. Jos katsomme esimerkiksi Suomea, presidentti Ahtisaari oli yhtä tuntematon kuin valituksi tullut presidentti Putinkin. Tavallaan voidaan sanoa, että Putin on Venäjän Ahtisaari, näin sivuhuomautuksena.

Ongelma, rouva puhemies, on tällä hetkellä se, miten ikään kuin löytää tähän varsin lukkiutuneeseen tilanteeseen ratkaisun. Tärkeää on se, että Euroopan neuvostolla on jalka oven välissä. Kuten jo mainitsin, me olemme siis mukana näissä keskusteluissa Venäjän johdon kanssa. Meillä on ollut mahdollisuus tavata kaikki keskeiset Venäjän poliittiset vaikuttajat. Me olemme mukana erilaisissa toimissa, joilla on mahdollistettu muun muassa kansainvälisen humanitaarisen avun perillemeno, jolla on edesautettu lehdistön vapaata toimintaa alueella ja jolla on saatu Venäjä luopumaan esimerkiksi tietyistä sodanaikaisista rajoituksista, joita se on kohdistanut Tshetshenian alueelle jne.

Nyt kyse on siitä, pitäisikö meidän esimerkiksi vain sen takia, että meidän oma poliittinen tulevaisuutemme tai oma poliittinen kannatuksemme tai oma poliittinen ikään kuin uskottavuutemme vaatii sitä, rangaista Venäjää ja Venäjän parlamentaarikkoja. Minun täytyy sanoa se, että ei minulla niin kovasti ole Venäjän rankaisua vastaan, mutta ongelma on se, että pitää olla oikea osoite. Eivät Venäjän parlamentaarikot ole ensi sijassa vastuussa siitä, mitä Tshetshenian alueella tapahtuu.

Sen takia huhtikuussa Euroopan neuvoston hyväksymässä päätöslauselmassa kohdistettiinkin joukko toimenpiteitä Euroopan neuvoston ministerikomitealle, jossa kehotetaan ministerikomiteaa ryhtymään toimiin muun muassa niin sanotun valtiokanteen nostamiseksi Euroopan ihmisoikeussopimuksen pohjalta ihmisoikeusrikkomuksissa Venäjää vastaan. Ministerikomiteaa kehotetaan myös harkitsemaan eräitä muita toimia Venäjän hallitusta vastaan.

Mutta, rouva puhemies, lopuksi: En pidä oikeana sitä, että kansanedustajat jaetaan periaatteessa kahteen erilaiseen ryhmään: ne, joilla on äänioikeus, ja ne, joilla ei ole. Se ei voi olla minkään parlamentaarisen elimen kestävän toiminnan periaate.

Täytyy sanoa, että varmasti ed. Jäätteenmäkikin oli aika hämmästynyt, kun ensimmäiseksi sanktiota Venäjää vastaan ehdotti Zhirinovski. Äärinationalisti Zhirinovski lähti siitä, että Venäjän paikka ei ole koskaan ollut Euroopan neuvostossa, on väärin, että Venäjä on Euroopan neuvostossa, ja oikein, että Venäjä erotetaan Euroopan neuvostosta; hän kannattaa kaikkia sellaisia toimenpiteitä, joiden tuloksena Venäjä joutuu irti Euroopan neuvostosta. Tässä täytyy sanoa, että ed. Jäätteenmäki ei kuulu niihin, jotka tavoittelevat Venäjän irrottamista, mutta osa niistä, jotka tavoittelevat Venäjän erottamista, ikään kuin ruokkii nationalistisia ajatustapoja Venäjällä, joita taas Zhirinovski ja eräät muut äärinationalistit käyttävät hyväkseen.

Mutta voin jo, rouva puhemies, tässä yhteydessä sanoa muun muassa niiden keskustelujen perusteella, mitä minulla oli viime perjantaina Venäjän parlamentin puhemiehen Seleznevin kanssa Strasbourgissa, että Euroopan neuvoston ja Venäjän väliset suhteet ovat normalisoitumassa. Tavoitteena on se, että vielä tämän vuoden aikana kyetään sellaisiin ratkaisuihin toisaalta Tshetsheniassa, toisaalta Euroopan neuvoston ja Venäjän välillä, jotka mahdollistavat suhteiden normalisoinnin.

[11] **Kimmo Kiljunen /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Laakson puheenvuorossa oli kaksi kohtaa, joihin reagoin.

Ensimmäinen liittyy Zhirinovskin puheenvuoroihin Euroopan neuvostossa. Ilmeisesti Zhirinovski on taitavampi poliitikko kuin oivallammekaan. Mitä todennäköisimmin hänen puheenvuoronsa perussisältönä on ollut juuri se, että hän sitä kautta, oman persoonallisuutensa kautta, kanavoisi itse asiassa opposition, joka oli Venäjää vastaan muodostumassa, mahdollisimman kapeaan rakoon, jolloin tätä kautta Venäjän valtuuskunta olisi ilmeisesti hänen kalkyyliensä mukaan saanut hyväksynnän läsnäololleen.

Toinen ja tärkeämpi huomio, arvoisa puhemies, ed. Laakson puheenvuorossa liittyi Euroopan neuvoston roolin korostukseen Tshetshenian tilanteessa. Yhdyn siihen, että Euroopan neuvosto on tehnyt erinomaisen arvokasta ja tärkeätä työtä, mutta on kohtuutonta, ed. Laakso, teidän täällä todeta, että Euroopan neuvosto on ainoa kansainvälinen tai eurooppalainen järjestö, joka on reagoinut Tshetshenian tilanteeseen (Ed. Laakso: Läsnä!) — ja pyrkii läsnäollen vaikuttamaan tilanteeseen.

Tässä suhteessa täytynee ihan pöytäkirjoihin merkitä se, että Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestöllä on ollut erinomaisen merkittävä rooli. Te olette hyvin tietoinen, ed. Laakso, siitä että Ety-järjestöllä on oma erityisedustajansa Tshetshenian tilanteeseen liittyen. Etyj on nimenomaan se elin, joka on järjestänyt vaalit, vaalien valvonnan, organisoi vaalit vuonna 96, jolloin Mashadov valittiin presidentiksi, ja Etyjin pysyvä neuvosto seuraa säännöllisesti viikoittaisissa kokouksissaan Tshetshenian tilanteen etenemistä. Oli aika outoa, että te halveeraavaan sävyyn totesitte Istanbulin kokouksen päätöslauselmasta, että siellä oli muutama rivi Tshetsheniaan tilanteesta. Te ette enää ilmeisesti pysty seuraamaan sitä keskustelua, mitä Ety-järjestön sisällä käydään jatkuvasti.

[12] **Anneli Jäätteenmäki /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! En tiedä, kuka on ensiksi ollut esittämässä, että Venäjältä viedään äänioikeus, mutta haluan todeta, että esityksen oikeudellisessa komiteassa sekä tammikuussa että huhtikuussa teki saksalainen sosialidemo-

kraatti Bindig. Toinen sosialidemokraatti, englantilainen lordi Judd oli toista mieltä, eli sosialidemokraatteja on joka lähtöön. Mutta toisaalta tämä ehkä osoittaa myös sen, että kaikki ryhmät ja kaikkien maiden valtuuskunnat menivät tässä halki ja ihmiset äänestivät omantuntonsa mukaan.

Haluaisin kysyä ed. Laaksolta erästä seikkaa. Tämä asia oli tammikuussa esillä, ja lordi Judd juuri ennen äänestystä esitti, että ellei Venäjä ryhdy toimiin sodan lopettamiseksi ja ihmisoikeustilanteen parantamiseksi, niin huhtikuun kokouksessa äänioikeus viedään Venäjältä. Se kanta voitti, ja sitä kantaa ilmeisesti ed. Laaksokin silloin kannatti. No, sitten tuli huhtikuu ja sota oli vain kiristynyt Tshetsheniassa. Miksi tätä tammikuun päätöstä ei sitten huhtikuussa olisi pitänyt pistääkään täytäntöön? Eikö se tammikuun päätös tehty nimenomaan sen vuoksi, että tilanne on totta ja että Euroopan neuvoston jäsenet ovat sitä mieltä, että Venäjällä oli aikaa helmikuu ja maaliskuu yrittää saada rauha Tshetsheniaan ja parantaa ihmisoikeustilannetta? Mutta todellisuudessahan kävi niin, että pommitukset vain kovenivat ja ihmisoikeustilanne ei suinkaan tullut paremmaksi, eli oli pakko toimia.

Vieläkin haluan korostaa sitä, että Euroopan neuvoston tehtävä on puolustaa ihmisoikeuksia Suomessa, Venäjällä, kaikkien jäsenvaltioiden alueilla. Se on sen ainoa tehtävä, ja sitä tällä päätöksellä yritettiin toteuttaa.

[13] **Kaarina Dromberg /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minusta erinomaisella tavalla ed. Laakso kuvaili ne toimenpiteet, jotka nyt on saatu aikaan Tshetsheniassa, ja rauhanprosessi koko ajan niin sanotusti edistyy. Sitäkin taustaa vasten tämä päätös, mikä tehtiin, ei ole estänyt nimenomaan näitä positiivisia toimenpiteitä, vaan päinvastoin luulen, että sitäkin voimakkaammin Venäjä haluaa nyt osoittaa, että se on myös ihmisoikeuksia kunnioittava maa. Oli todella paljon niitä tavoitteita, mitä asetettiin, ja tämä antaa hyvää vauhtia nyt niille. Eli se provokatorinen tapa, millä ed. Laakso tuo tätä esille, ei pidä tätä taustaa vasten ollenkaan paikkaansa.

Jos Euroopan neuvostossa on edelleenkin sellaisia maita, jotka haluavat, ettei Venäjä ole jäsenenä Euroopan neuvostossa, niin se on tällä hetkellä kyllä hyvin pieni vähemmistö, ja te puhutte aivan siihen sävyyn kuin se painotus olisi ainakin puolet tuosta joukosta, mikä tällä pienellä joukolla on. Kyllä me todella kaikki haluamme, että Venäjä on jäsenenä. Suuret Euroopan maat ovat sitä moneen kertaan eri yhteyksissä painottaneet, että nimenomaan koko Euroopan turvallisuuden kannalta on tärkeätä, että Venäjä on nimenomaan Euroopan neuvoston jäsen ja samalla myös panee täytäntöön ne samat suositukset ja toimenpiteet, mitä muissakin Euroopan neuvoston maissa ihmisoikeuksien kohdalla noudatetaan.

[14] **Gunnar Jansson /r** (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Kolme huomautusta ed. Laakson puheenvuoron johdosta.

Ensimmäinen: Tämä on ensimmäinen kerta, jolloin Suomen valtuuskunnan jäsenet ja varajäsenet väittelevät keskenään, mikä sinänsä on erittäin hyvä asia, koska me olemme siellä yksityisparlamentaarikkoina emmekä maamme edustajina. Siis tämä on hyvä. Tervehdin tätä tervettä keskustelua nyt 11 vuoden jälkeen.

Toinen huomautus: Ed. Laakso on Euroopan neuvoston politbyroon merkittävä jäsen. Kun hän puhuu Euroopan neuvostossa, sen eri elimissä, niin häntä kuunnellaan tarkoin, kuten eduskunnassakin. Sen takia minä kuuntelin häntä tarkoin, mikä vie kolmanteen huomautukseen.

Siis kun Venäjä liittyi jäseneksi, mukana seurasi noin kolmekymmentä ehtoa, jotka piti täyttää vuoden, kahden tai kolmen sisällä, muun muassa kuolemanrangaistuksen poistaminen, mutta siellä oli myös erittäin merkittävä ehto, sellainen että Venäjä jäsenmaana lupaa ratkaista ongelmiaan rauhanomaisin keinoin eikä millään sotilaallisilla keinoilla. No, tiedämme, miten kävi. Tämä on siis jäsenyysehdon rikkominen. Sen takia Halosen orderin artiklat tulevat voimaan, jotka nyt ovat suosituksessa 11.15. Eli tämä on minusta johdonmukainen seuraus siitä, miten jäsenmaa on toiminut.

[15] **Kalevi Olin /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Se, että me keskustelemme täällä näin vilkkaasti asiasta, osoittaa, että kokouksissa, joihin valtuuskunnan jäsenet ovat osallistuneet, on tapahtunut jotain sellaista, joka ei ole ollut tavanomaista aikaisemmin. Totta kai lähtökohta on se, että mielipiteenvapaus pitää olla, mutta ei voi ajatella myöskään niin, vaikka edustajat ovat yksittäisinä kansanedustajina siellä, että he voisivat irrottautua ikään kuin siitä maas-

taan, jossa he mandaattinsa kuitenkin tehtäviinsä saavat.

Itse kun seurasin lähtötilannetta tälle kokoukselle, varsin näyttävästi lehdistö seurasi edustajiemme tai valtuuskunnan jäsentemme kannanottoja, ja vaikutti siltä, että tässä tulisi hyvinkin selkeä kanta, joka olisi ehkä Venäjän suuntaan torjuvampi kuin nyt. Mielestäni kuitenkin se linja, jonka edustajat Elo, Laakso ja Kiljunen ovat täällä todenneet, on kuitenkin se pitävä linja. En näe viisaaksi siis rankaisumentaliteettia menetelmänä etenkään silloin, kun kohdetta ei määritellä.

Se kysymys demokratian toimivuuden kannalta on olennainen mielestäni, että tämän päätöksen ikään kuin seurannaisvaikutus kohdistuu kansanedustajiin, joilla pitäisi kaikissa olosuhteissa olla tilaisuus mielipiteidensä esittämiseen. Tämä on ikään kuin peruuttamaton oikeus kansanedustajalle, ja erityisesti tilanteissa, joissa Zhirinovski-tyyppinen poliitikkonimi esiintyy, ainakin itse hyvin tarkasti harkitsen, miten menetellä. Korostaisin, arvoisa puhemies, johdonmukaisuutta silloin, kun suomalaiset parlamentaarikot myös kansainvälisillä markkinoilla liikkuvat.

[16] **Markku Laukkanen /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Haluan myös esittää muutaman kommentin tähän keskusteluun, jottei tämä jäisi pelkästään Suomen valtuuskunnan sisäiseksi debatiksi.

Tietysti on selvää, että tätä Tshetshenia-keskustelua käytiin myös tässä salissa aika ajoin kuluneen talven aikana ja suuren yleisön ja Euroopan unionin piirissä odotusarvot tätä päätöstä kohtaan, totta kai, olivat suuria. Henkilökohtaisesti kuulun niihin, joiden mielestä tämän ratkaisun olisi pitänyt syntyä jo aikaisemmin. Olisin ilman muuta toivonut, että koko Suomen valtuuskunta olisi voinut yhtyä tähän sanktiotoimeen.

On mielenkiintoista tietysti havaita se, että kun edustajat Laakso ja Elo arvostelevat voimakkaasti syntynyttä ratkaisua, te ette myöskään kerro, mikä olisi ollut toinen vaihtoehto. Mikä olisi ollut sanktio, johon te olisitte olleet valmiit? Olisiko se ollut ainoastaan vaikeneminen? Vaikenemisen tietä edettiin riittävän kauan. Tshetsheniaongelma on ollut koko vuosikymmenen leimaantava ongelma koko Venäjän-politiikassa. Totta kai kysymyksellä on vielä pidempi historia, mutta se on ollut esillä koko tämän vuosikymmenen. Euroopan neuvosto on sinänsä tehnyt erinomaista työtä koko tämän kysymyksen tiimoilta, mutta osoittanut huomattavan pitkää kärsivällisyyttä, ennen kuin päästiin päätöksentekoon. Siksi olisi ollut arvokasta myöskin tämän kriisin ratkaisun kannalta, että tämä kanta olisi syntynyt aikaisemmin.

Mutta, ed. Laakso, puhutte maan jälleenrakentamisesta. Puhutteko te maan jälleenrakentamisesta osana Venäjää vai itsenäisen Tshetshenian jälleenrakentamisesta? Tähänkin asiaan on kaksi eri näkökulmaa. Täytyy muistaa, että kun katselemme sata vuotta taaksepäin, Venäjä on tehnyt monia sotaretkiä tuolle Pohjois-Kaukasian alueelle, myöskin Tshetsheniaan, sadan vuoden aikana monta kertaa, aikaisemmin keisarillisena Venäjänä, myöhemmin Neuvostoliittona, nyttemmin taas Venäjänä. Eli asiaa ei ihan voida kuitata näin, että myös tshetsheenit ovat syyllistyneet ihmisoikeusloukkauksiin. Pääkysymys on ilman muuta ollut se, mitä Venäjä näillä pitkään jatkuneilla sotaretkillä on siellä tehnyt. Minusta, rouva puhemies, olisi nyt hyvä kuulla edustajien Elon ja Laakson linja, mikä olisi ollut vaihtoehto tälle nyt syntyneelle sanktiolle.

[17] **Anneli Jäätteenmäki /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Olin arvosteli, ettei tätä päätöstä olisi pitänyt hyväksyä, koska kohdetta ei ollut määritelty. Tässä on toimittu Euroopan neuvoston sääntöjen mukaan ja toimenpiteisiin on ryhdytty sen vuoksi, että ihmisoikeuksia on rikottu Tshetsheniassa, ei vain sanoin, vaan ihan teoin. Ihmisiä on murhattu, kidutettu, tapettu, pahoinpidelty.

Vaikka en haluaisikaan laajentaa tätä keskustelua, mutta kun Itävaltaa on rangaistu sen vuoksi, että siellä on eräs poliitikko käyttänyt typeriä puheenvuoroja, voi kysyä: Eivätkö nämä ole kuitenkin aivan eri mittaluokan kysymyksiä? Tshetsheniassa on todella tapettu ihmisiä: tuhansia, satojatuhansia. Koko Groznyi on tuhottu, Helsingin kokoinen kaupunki on pistetty maan tasalle. Siis siellä on kuoppia, missä pitäisi olla taloja. Jos ei Euroopan neuvosto tällaisessa tapauksessa ryhdy minkäänlaisiin toimenpiteisiin ja jos ei se, että koko kaupunki tuhotaan ja ihmiset ajetaan kodeistaan pois, jotka ehtivät lähteä pois, ole ihmisoikeusrikkomus, niin täytyy kysyä, mikä on silloin ihmisoikeusrikkomus.

[18] **Mikko Elo /sd** (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Ensinnäkin mitä tulee ed. Laukkasen puheenvuoroon, ed. Laukkanen ei kovin tarkkaan

ole kuunnellut varmaan allekirjoittaneen ja ed. Laakson puheenvuoroja, koska me olemme molemmat puhuneet lordi Juddin raportista, jonka pohjalta me olemme hyväksyneet suosituksen, jota tänään ministerikomitea käsittelee. Ed. Laukkanen, totesin puheenvuorossani, että ne ovat kovia suosituksia, muun muassa ryhtyminen erottamistoimenpiteisiin, jos venäläiset eivät edisty näissä kysymyksissä. Toivoisin, kun täällä ilmeisesti on Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunnan sihteerikin paikalla, että hän lähettää ed. Laukkaselle tämän lordi Juddin raportin. Ymmärrän kyllä, että ed. Laukkanen varmasti ymmärtää englantia niin paljon, että raportista saa selvää.

Puhemies! Joka tapauksessa se on se todellinen vaihtoehto. Todellinen vaihtoehto on se, mitä Euroopan neuvoston yleiskokous päätti esittää ministerikomitealle. Nyt on mielenkiintoista nähdä, mitä ministerikomitea tulee tekemään.

Puhemies! Haluaisin todeta sen, että ed. Laakso käytti lähes kaikissa suhteissa erinomaisen puheenvuoron. Olen myöskin voinut seurata hänen toimintaansa byroossa eli johtoryhmässä. Olen yhdessä hänen kanssaan ollut tekemässä työtä, jolloin me olemme esittäneet Venäjälle kovia vaatimuksia keskusteluissa, jotka eivät ole olleet julkisia, mutta haluan ne tässä todeta. Me olemme olleet ed. Laakson kanssa sitä mieltä, että Venäjä pitää pistää vastuuseen näistä teoista. Ne näkyvät myöskin lordi Juddin raportissa, siinä mitä me olemme kaikki olleet hyväksymässä äänestysten jälkeen.

Sen takia esimerkiksi ed. Isohookana-Asunmaan tapa nimittää ed. Laaksoa ja minua Venäjän myötäjuoksijaksi — niin eräät tiedotusvälineetkin ovat tehneet — on aivan päätön. Onkin mielenkiintoista kuulla, mitä esimerkiksi ed. Korkeaoja, joka on keskustan ulkopoliittinen puhemies, tulee sanomaan. Epäilen vähän, että hän on eri mieltä kuin edustajat Jäätteenmäki ja Laukkanen tässä kysymyksessä. Ainakin toivoisin, että hän olisi eri mieltä.

Puhemies! Kun ed. Jäätteenmäki totesi, ettei mitään tapahtunut tammikuun ja huhtikuun välillä, niin ed. Jäätteenmäki, te olette lukenut tämän raportin. Siellä on seitsemän eri toimenpidettä, joissa todetaan, että Venäjä on edistynyt näissä kysymyksissä.

[19] **Jaakko Laakso /vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Laukkanen puhuu sillä äänenpainolla, jonka täysi tietämättömyys Euroopan neuvostosta ja sen päätöksistä antaa. Näin täytyy aivan suoraan ja selkeästi sanoa. Vaihtoehtona ovat tietenkin, kuten ed. Elo totesi, ne päätökset, mitkä olemme hyväksyneet. Me hyväksyimme aivan yksimielisesti monen liuskan päätökset, joissa totesimme kielteiset puolet, myönteiset puolet, jotka ovat tapahtuneet tammikuusta jne. On olemassa vaihtoehto, mutta luuletteko te, ed. Laukkanen, että äänioikeuden poistamisella saavutetaan jotakin? Onko se teidän mielestänne todellinen toimenpide? Se on naurettavaa puhetta, naurettavaa puhetta. Anteeksi nyt, mutta täytyy näin sanoa, koska mikä sellainen sanktio on, jolla ei ole oikeastaan mitään merkitystä niihin, jotka ovat vastuussa tästä tilanteesta? (Ed. Dromberg: Mitä varten tuollaisia säännöksiä tehdään, jos ei niillä ole merkitystä?)

Täytyy vielä todeta se, että Euroopan neuvostolla on siis yksiselitteiset ja yksimieliset päätökset. Ongelma vain on tietenkin se, että huomattava osa ei ole selvillä näistä päätöksistä, eivät valitettavasti edes kaikki Euroopan neuvoston valtuuskunnan jäsenet. (Ed. Dromberg: Ettekö te allekirjoita sääntöjä, jotta niitä pitäisi noudattaa?)

Ed. Kiljuselle sanoisin, että meidän ei ole syytä täällä järjestää mitään kilpajuoksua kansainvälisten järjestöjen välillä. Tilanne on ollut se, että Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestö oli läsnä Groznyissa ainoana kansainvälisenä järjestönä, kunnes joutui vetäytymään sieltä muun muassa kaappausuhan takia tämän de facto -itsenäisyyskauden aikana. Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestöllä ei ole tällä hetkellä läsnäoloa. Läsnäolo, toimisto, on Moskovassa. Tällä hetkellä valmistellaan toimiston siirtämistä takaisin. Sanoin hyvin tarkasti, ed. Kiljunen, että Euroopan neuvosto on ollut ainoa kansainvälinen järjestö, joka on läsnä Tshetsheniassa. Tämä ei ole Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön toiminnan ja työn halveeraamista. Se tekee arvokasta työtä ja yhteistyössä Euroopan neuvoston kanssa.

Puhemies: Kun huomaan, että nyt vastauspuheenvuorojen käyttäjät ovat aika lailla samat, edetäksemme myös puhujalistalla käyttäkäämme tämän jälkeen minuutin vastauspuheenvuoro-

ja. Ne tulevat sitä paitsi tehokkaammiksi ja terävämmiksi.

[20] **Ismo Seivästö /skl:** Arvoisa puhemies! Puheenvuoroni tuo pienen erätauon tähän jäsentenväliseen keskusteluun, niin kuin jääkiekossakin on ihan hyvä, että pelaajat saavat hetken huilata ja kerätä voimia seuraavaa erää ja seuraavaa ottelua varten. Eli käyttäkää tämä aika fyysiseen ja henkiseen latautumiseen.

Eilenhän vietettiin Eurooppa-päivää, mihin myös ed. Elo viittasi, siis siihen, mitä 50 vuotta sitten tapahtui, ulkoministeri Robert Schumanin aloitteeseen toimenpiteistä, joilla sodan todennäköisyyttä saataisiin huomattavasti vähennettyä Euroopassa. 9.5. vietti myös Venäjä, josta tänään on tässä salissa paljon keskusteltu, voiton päivää muistellen natsismin kukistumista 55 vuotta sitten. Toki Moskovassa ei enää esitelty asemahtia samalla tavalla kuin suurvalta-Neuvostoliiton aikana. Eurooppa onkin paljon muuttunut sitten sodan loppumisen ja erityisesti 1990-luvulla.

Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunnan kertomus onkin viimeinen viime vuosituhatta käsittelevä kirjanen ja sitenkin historiallinen — tarkoitan Euroopan neuvoston näkökulmasta. Euroopan neuvostossa on yli 40 jäsenmaata ja siten se on Etyjin rinnalla hyvin merkittävä toimija maanosassamme. Suomen edustajat, jotka ovat täällä nyt käyttäneet monia puheenvuoroja, ovat tehneet siellä hyvin tärkeää työtä ihmisoikeuksien, luonnonsuojelun ja heikommassa asemassa olevien oikeuksien parantamisen puolesta. Teidän työnne on osittain näkynyt myös poissaolotilastoissa, kun olette olleet näissä tärkeissä tehtävissä. (Ed. Elo: Se on väärin!) — Se on minunkin mielestäni hieman outoa, mutta haluan antaa näin ei-jäsenen ominaisuudessa teille tunnustusta ja kiitosta siitä työstä, mitä olette tehneet Suomenkin puolesta näissä elimissä.

Tuo neuvostohan on hyvin kattava. Se on paljon enemmän kuin Euroopan unionin niin sanottu kova kuuden maan ydin tai euromaat, joita on tällä hetkellä 11, kohta 12 ja ehkä enemmänkin. Se on myös paljon kattavampi kuin Euroopan unioni tai niin sanottu Nato-Eurooppa, Weu:sta nyt puhumattakaan.

Meidän maanosassamme näkyvät edelleen maailmansotien jäljet ja kansallissosialistisen ja kommunistisen yhteiskuntakokeilun arvet. Suomen kannalta taloudellisesti heikentynyt Venäjä on lisännyt valitettavasti meille työttömyyttä etenkin 1990-luvulla. Tuo kuuluisa neuvostokauppahan piti pystyssä Suomessa monta yritystä ja antoi monelle ihmiselle jokapäiväisen leivän. Taloudelliset erot heijastuvatkin yhä voimakkaammin maanosassamme. Jako ei kulje vain valtioiden välillä vaan myös niiden sisällä.

Tässä kertomuksessa kiinnitetäänkin huomiota yhteiskunnan heikommassa asemassa olevien väestöryhmien oikeuksiin. Esiin nostetaan työttömät, sairaat, vanhukset ja lapset, ja aivan oikein. Erään tutkimuksen mukaan Suomessakin on absoluuttinen köyhyys kasvussa ja noin 80 000 uutta köyhää enemmän kuin viisi vuotta sitten huolimatta kaikesta siitä myönteisestä taloudellisesta kehityksestä, jota viime vuodet ovat maamme kohdalla pitäneet sisällään. Viime vuonna maassamme laskettiin olevan noin 200 000 köyhää ihmistä. Euroopan unionin alueellahan tuo luku lasketaan kymmenissä miljoonissa.

Kertomuksessa viitataan kolmannen sektorin mahdollisuuksiin auttaa ja tukea vaikeuksiin joutuneita tahoja. Valitettavasti Suomessa ruokapankkien toiminta uhkaa osin ehtyä, ei niin kuin pitäisi eli sen takia, että asiakkaiden elämäntilanne olisi tullut kuntoon, pysyvällä tavalla muuttunut myönteiseksi, vaan sen takia, että vapaaehtoiset henkilöt tässä toiminnassa alkavat hiljalleen paikoitellen uupua ja samoin rahoituksessa on ilmennyt ongelmia. Köyhyyteen yhdistynyt henkinen lamaannus onkin suuri haaste meidän yhteiskunnallemme ja koko Euroopalle. Näyttäköön Suomi konkreettisilla toimenpiteillä tässäkin asiassa mallia muulle Euroopalle, jotta voisimme joskus viettää — vaikka se on varmaan kaukainen unelma, mutta unelmia pitää elämässä olla — köyhyyden voittamisen päivää.

Kertomus käsittelee muun muassa Kosovon ja Tshetshenian kriisiä, terrorismia, ääri-ilmiöiden ehkäisyä, kidutusta ja vähemmistöongelmia. Kertomuksessa lainataan meidän edustajiemme puheenvuoroja, muun muassa ed. Laakson puheenvuoroa, jossa huomio kiinnittyy romaniväestöä kohtaan esiintyvään syrjintään. Asia on ajankohtainen Slovakiassa ja myös Romaniassa. Nämä ongelmat heijastuvat myös Suomeen pakolaisten ja turvapaikan hakijoiden määrissä.

Näissä kysymyksissä onkin pantava erityistä painoa sille, että asianomaiset maat huolehtivat asioista paikan päällä. Onhan tässä joukossa, joka tällaista politiikkaa harrastaa, myös EU-jä-

senyyttä hakeneita maita. Euroopan sisäistä pakolaisuutta tulee kaikin tavoin ehkäistä eikä lisätä.

Myönteisenä panin merkille myös kannanoton puhtaan ja kuluttajalle turvallisen ruuan puolesta, ja yhdyn siinä ed. Tiurin toivomukseen, että sinänsä hyvin ikävä dioksiinikriisi parantaisi tulevaisuudessa meidän kaikkien yhteistä elintarviketurvallisuuttamme.

Euroopan on yhteisin ponnistuksin luotava sellaiset olosuhteet, joissa taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset lähtökohdat jakaantuvat mahdollisimman tasapuolisesti, jotta levottomuuksien synty voidaan ennalta ehkäistä ja maanosamme vakaa kehitys ja ihmisoikeudet turvata.

Arvoisa puhemies! Puheenvuoroni oli hieman lyhyempi kuin normaali jääkiekon erätauko, mutta oletan, että keskustelijat saivat fyysisesti ja henkisesti kuitenkin elpyä tämän puheen aikana.

[21] **Kimmo Kiljunen /sd:** Arvoisa puhemies! Astun areenalle. En kuitenkaan kuulu, arvoisa puhemies, Suomen valtuuskuntaan enkä siten kuulu tähän joukkueeseen, joka tätä kilpalaulantaa täällä harjoittaa. Keskustelu on ollut erittäin hyvä. Tässä on ollut hyvin tärkeä teema, ja minusta kannanotot, jotka täällä ovat tulleet esille tämän päivän kuluessa, ovat olleet arvokkaita ja on hyvä, että ne ovat tulleet kirjatuiksi ylös.

Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunnan kertomus alkaa huomiolla, että Euroopan neuvosto on koko 1990-luvun elänyt hyvin suurten ja voimakkaiden muutosten aikaa. Kertomus korostaa sitä, että jäsenmäärä Euroopan neuvostossa nimenomaan kymmenen viime vuoden aikana on hyvin nopeasti kasvanut. Sitten jatkossa on pieni kömmähdys, kun todetaan, että Euroopan neuvosto on tällä hetkellä vanhin ja laajin eurooppalainen poliittinen yhteistyöjärjestö kattaen 41 jäsenmaata ja 4 tarkkailijajäsentä ja muodostaa siis sekä hallitusten välisen että parlamentaarisen keskustelu- ja neuvottelufoorumin.

Tässä suhteessa, arvoisa puhemies, sallinette vielä erään huomioon tähän järjestöjen väliseen kilpailuun. Kuten ed. Laakso täällä aikaisemmin sanoi, kaikki eurooppalaiset yhteistyöjärjestöt täydentävät ja tukevat toisiaan, mutta jotta virhe korjaantuisi tuosta kertomuksesta pois, niin totean, että Euroopan neuvosto ei ole laajin eurooppalainen poliittinen yhteistyöjärjestö, vaan Euroopan turva- ja yhteistyöjärjestö on laajempi. Siinä on 55 jäsentä. (Ed. Laakso: Tarkkailijat!) — Myöskin nämä tarkkailijajäsenet, ed. Laakso, Euroopan neuvostossa ovat transatlanttisella sektorilla mukana. — No niin, jäseniä on Euroopan turva- ja yhteistyöjärjestössä joka tapauksessa enemmän kuin Euroopan neuvostossa, 55, joista yhden eli Jugoslavian jäsenyys on jäädytetty täysin riippumatta siitä, miten tuon maantieteen tässä haluatte ymmärtää. Puhumme poliittisesta yhteistyöjärjestöstä, jonka keskuksena ja huomion keskipisteenä on nimenomaan eurooppalaisen yhteistyön edistäminen. Tämä nyt on sivuhuomio, mutta kun tästä debattia nyt käydään, niin käydään.

Euroopan neuvoston piirissä perustettiin viisasten komitea, johon Suomen silloinen ulkoministeri Tarja Halonen, nykyinen presidentti, osallistui, ja tuon viisasten komitean tehtävänä oli pohtia kahta kysymystä, toisaalta, kuinka tehostaa Euroopan neuvoston parlamentaarisen yleiskokouksen toimintaa, ja toisaalta kiinnittää huomiota siihen, kuinka tehostaa koordinaatiota ja yhteistyötä muiden eurooppalaisten parlamentaaristen yhteistyöelinten kanssa. Tällöin tietysti Euroopan parlamentti on keskeisen huomion kohteena. Luonnollisesti Etyjin parlamentaarinen yleiskokous, samoin Weu:n ja Naton parlamentaariset elimet olivat tässä huomion keskipisteenä.

Kertomuksessa, joka meillä on nyt käsittelyssä, viisaiden komitean raporttia arvioidaan. Sehän oli teidän yleiskokouksessanne esillä. Valitettavasti näyttää siltä, että pääsuositukset, ainakin keskustelu, jonka te olette käyneet Euroopan neuvostossa parlamentaarisen yleiskokouksen puitteissa, viittaa siihen, että lähinnä kiinnitettiin huomiota siihen, millä tavalla parlamentaarisen yleiskokouksen toimintaa voidaan tehostaa, kuinka sen budjettivaltaa voidaan vahvistaa. Valitettavasti kovin vähän ilmeisesti jäi villoja käsiin siitä kunnianhimoisesta suunnittelusta, joka liittyi nimenomaan parlamentaaristen elinten yhteistyön tiivistämiseen.

Tässä tänään meillä on ollut hieman debattia jo siitä, kun aistimme sen, että elimet vähän käyvät, eivät nyt kilpailua, mutta niillä on joskus korostuksia, joissa ei nyt vastakkainasettelua synny mutta syntyy asetelma, jossa roolit eivät ole täsmällisesti määrittyneitä. Tämän suhteen nimenomaan esimerkiksi Etyj:n parlamentaarisen yleiskokouksen ja Euroopan neuvoston parlamentaarisen yleiskokouksen välillä on ollut

muun muassa vaalien seurannassa, vaalien valvonnassa, tarpeettomia hankauskohtia, joista olisi erinomaista päästä eroon. Oli jopa kunnianhimoisia suunnitelmia siitä, että jos nyt ei näitä parlamentaarisia yleiskokouksia sulautettaisi yhteen, joka tapauksessa yhteistyötä vietäisiin niin pitkälle, että kokousajat limittyisivät, jotta parlamentaarikkojen eli meidän kansanedustajien mahdollisuus osallistua näihin kansainvälisiin elimiin olisi jouhevaa eikä syntyisi niitä vaikeuksia, joihin ed. Seivästö muun muassa viittasi ja joiden takia lehdistön puolelta jatkuvasti joudumme syytettyjen penkille. Eli ne edustajat, jotka osallistuvat näihin kansainvälisiin järjestöihin, ikään kuin eivät osallistuisi eduskuntatyöhön, vaikka todellisuudessa kysymys on eduskuntatyöstä.

Tässä suhteessa varmasti on mahdollisuuksia tehostaa toimintoja ja hoitaa kokouksia sillä tavalla, että kokoukset vaikka sijoittuisivat peräviikkoihin tai peräjälkeen, jolloin voitaisiin tämän tyyppistä aikatauluttamista tehostaa. Ehkä elimiä ei voida kuitenkaan sulauttaa yhteen johtuen siitä, että järjestöillä on erillinen, erilainen rooli. Euroopan neuvosto, kuten ed. Laakson välihuutojen väliin täytyy todeta, on normatiivinen elin. Se pyrkii ihmisoikeuksien, demokratian ja oikeusvaltion tasolla määrittelemään normeja, jotka sitten jäsenvaltioissa pyritään saattamaan voimaan. Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestö on tässä suhteessa erilainen. Se on operatiivisempi elin, ja tässä suhteessa ne eivät ole kilpailevia vaan täydentäviä.

Mikä sitten menettelytavoissa on tullut vastaan meillä Etyj:ssä — käytän ilmaisua meillä Etyj:ssä, koska olen Suomen Etyj-valtuuskunnan jäsen — niin meillä Etyj:ssä on kyllä opittu siitä tilanteesta, johon 90-luvun puolivälissä ajauduttiin, kun Jugoslavian jäsenyys jäädytettiin. Selvästi nähtiin, että ratkaisu oli virheellinen juuri siinä mielessä, että maa eristettiin tavallaan sellaisen yhteistyöfoorumin ulkopuolelle, jonka sisällä olisi voitu huomattavasti paremmin vaikuttaa, kun tuo jäsenmaa olisi ollut siinä mukana. Olisi synnytetty dialogi, olisi synnytetty selkeästi sen tapainen asetelma, että Jugoslavialla tässä tapauksessa ei ole mahdollisuutta ikään kuin vetäytyä niin paljon syrjään, olla täysin piittaamatta oikeastaan siitä kehikosta, jolla yhteistyötä on rakennettu.

Minä, arvoisa puhemies, pelkään, että Venäjäpäätöksessä on ajauduttu Euroopan neuvostossa nyt siihen samaan virheeseen, mihin Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestössä ajauduttiin Jugoslavian suhteen. Olen, arvoisa puhemies, vakuuttunut, ettei Suomen valtuuskunta Etyj:n yleiskokouksessa Bukarestissa, olen lähes vakuuttunut, että sillä foorumilla, sillä tasolla, me emme päädy ratkaisuun, jossa Venäjä Tshetshenia-kysymyksen vuoksi erotettaisiin tai sen jäsenoikeuksia jäädytettäisiin. Olettaisin, että käymme kyllä vilkkaan keskustelun ja saatamme hyväksyä hyvinkin kovia resoluutioita aiheesta, mutta emme mene sille tielle, että ikään kuin päästäisimme Venäjän pinteestä. Tässä suhteessa voin kyllä yhtyä niihin puheenvuoroihin, joita neuvoston jäsenet ed. Elo ja ed. Laakso ovat tuoneet esiin.

Kaiken kaikkiaan minun mielestäni, arvoisa puhemies, olisi tärkeätä se, että käymme tämän tapaisen keskustelun, kuten tänään olemme käyneet Euroopan neuvoston valtuuskunnan raportista, ja ehkä entistä tiiviimmin pyrkisimme me parlamentaarikot, jotka olemme näissä eri kansainvälisissä elimissä, käymään myös Suomen päässä keskustelua. Nyt meillä on se ongelma, että Euroopan neuvoston aktiivinen, tehokas valtuuskunta on jollain tavalla, onko termi sisäsiittoinen väärä, mutta sisäisesti rakentunut, käy keskustelua keskenään — se on varmasti väärä termi — on sillä tavalla sisään rakentunut, että se debatti, jota Euroopan neuvostosta käydään, käydään herkästi Suomen valtuuskunnan sisällä ja suhteessa lehdistöön ja ulkomaailmaan, mutta siitä puuttuu se dialogi, joka saattaisi olla paikallaan, kun meillä on muiden vastaavien kansainvälisten parlamentaaristen elinten — Weu:n, Etyj:n jne. — valtuuskuntia. Kun meillä ei ole muuta kuin tämä foorumi, jossa me tavoitamme toisemme, saattaisi ehkä olla paikallaan, että ihan suomalaisissa puitteissa silloin tällöin järjestäisimme yhteiskokouksia ja kävisimme lävitse vähän toiminta-agendojamme ja toimintalinjojamme. Tätä kautta suomalaistenkin sekä tiedonvaihto että mahdolliset yhteisesiintymiset tulisivat koordinoiduiksi.

22 **Ilkka Taipale /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olisin tiedustellut joko ed. Laaksolta tai ed. Kiljuselta pientä lisänäkökulmaa. Eestillä ja Tshetshenialla on ollut jossain määrin läheiset yhteydet aikanansa. Eestissä järjestettiin ennen itsenäisyyttä väkivallaton referendum itsenäisyyden puolesta, jossa pääosa po-

rukasta äänesti: 70 prosenttia itsenäisyyden puolesta, mielisairaalassa peräti 90 prosenttia itsenäisyyden puolesta. Tällaisella väkivallattomalla referendumilla Tshetshenia olisi ehkä selviytynyt itsenäiseksi helpommin kuin klassisilla välineillä, raudalla, jota rautaa on aina isommalla kumppanilla enemmän.

Onko Euroopan neuvostossa ja näissä välikeskusteluissa koskaan käyty tämän tapaista keskustelua, neuvonpitoa ja ajatuksia mahdollisuudesta, miten eestiläinen, balttilais-pohjoismainen väkivallaton kulttuuri tässä tapauksessa olisi toiminut?

Puhemies: Nyt minuutin vastauspuheenvuoroja.

23 **Jaakko Laakso /vas** (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ensinnäkin vastauksena ed. Taipaleelle:

Kansainvälinen yhteisö tunnustaa Tshetshenian osana Venäjän federaatiota. Tämän takia kansainvälisen yhteisön taholta ei ole tehty, ei ole tullut, eikä ole tulossa ehdotuksia esimerkiksi itsenäisyyttä merkitsevästä kansanäänestyksestä. Mutta sen sijaan me olemme kyllä käyneet mielenkiintoisia keskusteluja esimerkiksi siitä, että Tshetshenialla voisi olla sen kaltainen asema, joka Suomen suuriruhtinaskunnalla oli. Suomen suuriruhtinaskunnallahan aikoinaan osana Venäjää oli oma lainsäädäntö, oma armeijakin eräässä vaiheessa ja oma raha, jonka me olemme nyt menettämässä muuten Euroopan unionin jäsenenä. Olemme käyneet myös Ahvenanmaan-mallin kanssa keskustelemassa sekä Tshetshenian johdon että Venäjän johdon kanssa.

Toiseksi, ed. Kiljunen teki mielestäni hyviä ehdotuksia muun muassa yhteistyöstä Etyj-valtuuskunnan kanssa. Tämä ehdotus on toteuttamiskelpoinen ja välttämätöntä toteuttaa.

Sanoisin vielä lopuksi, että vaaliyhteistyön osalta on todella ollut hieman ongelmia. Ehkä tämä johtuu myös siitä, että Euroopan neuvoston vaalitarkkailijat valvovat ensi sijassa niitä sitoumuksia, joita nämä uudet jäsenmaat ovat antaneet Euroopan neuvostolle. Etyjin valtuuskunnan tehtävät ovat taas toisenlaisia.

Ed. Myllyniemi merkitään läsnä olevaksi.

---

24 **Mikko Elo /sd** (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Olen oppinut tuntemaan ed. Kiljusen hyvin tarkkana ja osaavana kansanedustajana. Minun mielestäni kuitenkin, kun hän nimitti Euroopan neuvoston valtuuskunnan kertomuksen erästä kohtaa kömmähdykseksi, se ei sellainen, ed. Kiljunen, kyllä ole. Tilanne on se, että Euroopan neuvoston kaikissa asiakirjoissa näkyy aivan selvästi se, että Euroopan neuvosto on suurin yleiseurooppalainen, Pan European organisaatio. Se johtuu vain siitä, että meillä on ainoastaan eurooppalaisia jäseniä ja sitten tarkkailijoita on ulkopuolelta Eurooppaa. Etyj on erilainen järjestö, ja tässä suhteessa sitä ei voi verrata.

Puhemies! Ed. Kiljunen ja myös ed. Seivästö aikaisemmin viittaisivat tärkeään asiaan, eli siihen työhön, mitä me teemme nyt esimerkiksi Strassburgissa ja Pariisissa, missä me käymmekin kokouksissa. Siten me olemme johtavia poissaolijoita eduskunnan istunnoista. Me olemme vedonneet eduskunnan puhemieheen, ja tässä yhteydessä haluan vielä käyttää tilaisuutta hyväkseni ja kerran vielä vedota puhemiehen arvovaltaan, että me todella tekisimme lehdistölle sen selväksi, että me emme voi olla kahdessa paikassa samanaikaisesti.

25 **Kimmo Kiljunen /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Elolle ensinnäkin: Mainitkaa, ed. Elo, minulle yksikin Euroopan neuvoston eurooppalainen jäsenmaa, joka ei ole Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön jäsenmaa. Jokainen on, ja itse asiassa Etyj:ssä on sitten muitakin mukana.

Olennaisempi kysymys oli kyllä ed. Taipaleen kysymys, onko järjestetty kansanäänestystä Tshetshenian itsenäisyydestä. Tavallaan vuoden 1996 presidentinvaalit Tshetsheniassa oli rauhanomainen ilmaisu, kansanäänestys, vahvasta itsenäisyystahdosta. Se oli aivan selvä, Mashadov voitti nuo vaalit, joita itse olin tarkkailemassa. Voin kyllä sanoa sen, että 80—90-prosenttisesti tshetsheenit olivat mitä voimakkaimmin itsenäisyyden kannalla. Se tulee ilmi jopa siitä tilanteesta, että 94—96 sodan jälkeen Groznyin keskusta oli kuin Varsova ja Berliini kauhufilmeissä, luurankokaupunki. Tänä päivänä joku on varmaan sanonut että Groznyi on kuin Hiroshiman atomipommin jälkeen, täydellisesti raunioitunut kaupunki. On aivan selvää, että tshetsheeniväestö on mitä antipaattisin suhteessa Venäjään ja kaipaa irtiottoa. Se oli täysin selvä se ti-

lanne. Sen vuoksi olemme korostaneet, että tähän tshetsheeniongelmaan ei ole itse asiassa olemassa sotilaallista ratkaisua, ainoastaan poliittinen ratkaisu. Sen takia tämä tilanne on edelleenkin umpikujassa. Rauhanomaisia keinoja tässä tarvitaan.

[26] **Juha Korkeaoja /kesk:** Arvoisa puhemies! Euroopan neuvoston asema ja arvostus ovat kohentuneet voimakkaasti viime vuosina. Tämä tietysti johtuu siitä, että neuvosto on viime vuosikymmenen aikana omaksunut ja saanut uuden roolin, kun siitä on tullut ikään kuin tällainen demokraattisten arvojen, ihmisoikeuksien, vähemmistöoikeuksien, juurruttaja Euroopassa ja tällä tavalla organisaatio, joka muun muassa tekee pohjatyötä Euroopan unionin laajenemisen eteen ja valmistaa jäsenmaitaan myöskin Euroopan unionin jäsenyyteen näillä demokratian keskeisillä alueilla.

Tässä suhteessa on ehkä hyvä huomata, että ei ainoastaan oikeudellisen komitean ja poliittisen komitean alaan liittyvä toiminta eli ihmisoikeuskysymykset vaan Euroopan neuvoston muidenkin komiteoiden alaan kuuluvat toiminnat merkitsevät eurooppalaisen yhteisen politiikan laajentamista ja juurruttamista uusiin jäsenmaihin. Itselläni on maatalous- ja maaseutukomitean jäsenenä ollut tilaisuus käydä monen vuoden ajan keskusteluja siitä, millä tavalla Keski- ja Itä-Euroopan maat valmistautuvat muun muassa Euroopan unionin laajenemiseen ja minkälaisena nämä maat näkevät tarpeen kehittää muun muassa eurooppalaista maatalouspolitiikkaa.

On huomattava, että vaikka Euroopan unionilla on yhteistyöhankkeita jäsenyyttä hakevien maiden kanssa, näissä yhteyksissä Keski- ja Itä-Eurooopan maat ovat aina jonkinlaisessa alisteisessa asemassa, mutta Euroopan neuvostossa nämä maat ovat täysivaltaisia toimijoita. Sen takia Euroopan neuvoston foorumi on niille arvokas ja tärkeä, ja Euroopan neuvostolle annetaan suuri arvo näiden maiden piirissä.

On myöskin ollut hyvä huomata, että vaikka kotimaassa muun muassa suurimmassa päivälehdessä vielä vajaa puoli vuotta sitten oli aika kriittinen puheenvuoro Euroopan neuvoston toiminnasta, kirjoittelu on viime aikoina saanut uusia piirteitä ja Euroopan neuvoston työtä on tälläkin tärkeällä foorumilla alettu arvostaa entistä enemmän. Tämä kaikki on hyvin positiivista.

Täällä käytiin keskustelua Venäjän asemasta ja Venäjää koskevista päätöksistä ja tiedusteltiin muun muassa minun kantaani asiaan. Myönnän, että kysymys on ollut yksi kaikkein vaikeimmin ratkaistavista sinä aikana, kun itse olen ollut Euroopan neuvoston työssä mukana. Sitäkin päätöstä, joka huhtikuun kokouksessa tehtiin, voidaan lähestyä kahdesta suunnasta. On päivänselvää, että Venäjä on rikkonut karkeasti ihmisoikeuksia, Euroopan neuvostolle tekemiään sitoumuksia. Tästä ikään kuin laillisuusnäkökulmasta katsoen on täydet perustelut toimeenpanna Venäjää kohtaan erilaisia sanktioita, jopa niin, että Venäjän jäsenyys olisi voitu jäädyttää ja ryhtyä jopa erottamistoimiin.

Toinen näkökulma on enemmän poliittinen. Haluan tässä sanoa, että itse olen ollut poliittisen lähestymistavan kannalla. Tämä lähestymistapa on tarkoittanut sitä, että olen asettanut kysymyksen itselleni, millä tavalla voitaisiin Tshetsheniaan tilannetta helpottaa, niiden ihmisten elämää helpottaa, jotka ovat tavattomasti joutuneet kärsimään, millä tavalla vaikutettaisiin tämän konfliktin ratkaisuun. Tiedetään, että asia on täysin Venäjän hallituksen käsissä, ei duuman eikä duuman parlamentaarisessa yleiskokouksessa edustettuna olevan delegaation käsissä.

Kun duuman uusi delegaatio ilmaisi halunsa toimia yhteistyössä Euroopan neuvoston kanssa pyrkimyksenä painostaa hallitusta ja presidenttiä toimimaan Tshetshenia-asiassa, ajattelin, että ei olisi ehkä viisasta ensisijaisesti kohdistaa sanktiotoimia duuman delegaatioon poistamalla sen äänioikeus, vaan pyrkiä toimimaan mahdollisimman tiiviissä yhteistyössä tämän yhteistyöhakuisen joukon kanssa, niin että saataisiin tuloksia tätä kautta syntymään. En tietenkään voinut olla varma, että tämä tuottaisi mitään tulosta, mutta näen, että siinä olisi oljenkorsi, jolla asiaan olisi voitu vaikuttaa. Kun meillä on viisi ääntä käytettävissä, jos olisin ollut napinpainajana, olisin yhtynyt siihen joukkoon, jonka käsityksen mukaan sanktiota ei tuossa vaiheessa olisi tullut kohdistaa duuman delegaatioon. Mutta ymmärrän varsin hyvin toistakin näkökantaa enkä ollenkaan sano, että ne argumentit, jotka on täälläkin käytetty tuon ratkaisun puolesta, joka tuli enemmistön kannaksi, ovat vääriä tai virheellisiä.

Haluaisin, arvoisa puhemies, minäkin lopuksi kiinnittää huomiota kotimaassa käytyyn keskusteluun eduskunnan poissaoloista ja siinä yhteydessä nimenomaan siitä tosiseikasta, että tämä

kielteinen huomio on hyvin voimakkaasti kohdistunut Euroopan neuvoston delegaatioon kuuluviin jäseniin ja jossain määrin myös Pohjoismaiden neuvoston delegaation jäseniin. On ollut nähtävissä, että Sunnuntairaportti-niminen MTV3:n ohjelma on tietoisesti pyrkinyt luomaan varjoa niiden henkilöiden ylle, jotka osallistuvat kansainväliseen toimintaan Suomen eduskunnan edustajina. On pyritty luomaan kuva, että nämä edustajat toimiessaan näissä tehtävissä laiminlyövät kansanedustajan tehtäviä ja tällä tavalla eivät ansaitse esimerkiksi uudelleenvalintaa. Tällainen ohjelmahan edellisen kerran lähetettiin juuri viime vaalien alla.

On hyvin valitettavaa, että tällä tavalla toimitaan. Vaikka viimeisimmässä ohjelmassa jonkin verran selostettiin täysistunnosta poissaolon taustoja, niin sitten, kun Alma Median muista tiedotusvälineistä muun muassa oman maakuntani lehti Satakunnan Kansa uutisoi samaa asiaa tuon Sunnuntairaportin tietojen perusteella, siitä olivat lähes kaikki perustelut tippuneet pois. Pisimmälle tässä mentiin, kun Satakunnan Kansan Kymmenen kysymystä -sarjassa kysyttiin, kuka satakuntalaisista kansanedustajista on ollut eniten poissa täysistunnoista, ja kerrottiin, että vastaukset löytyvät lehden sivulta 27. Sieltä sitten löytyi Mikko Elon nimi. Kysymys oli tietoisesta pyrkimyksestä leimata kansainväliseen yhteistyöhön osallistuvat henkilöt työstään lintsaaviksi ja eduskuntatyönsä, kansanedustajan työnsä, huonosti hoitaviksi.

Tämän takia, arvoisa puhemies, minäkin vetoan, että te, puhemiesneuvosto ja arvoisa puhemies, miettisitte keinoja, millä tavalla olisi parasta olla yhteydessä tähän tiedotusvälineeseen, koska mitä todennäköisimmin, jos mitään ei tehdä, sama sarja tulee jatkumaan ja seuraavien vaalien alla ovat taas suurella todennäköisyydellä samat nimet esillä. Kun tämä tiedetään, pelkään, että se rupeaa vähitellen kielteisesti vaikuttamaan osallistumisaktiviteettiimme kansainvälisiin tehtäviin. Nyt jo on ollut kuulemma nähtävissä, että Pohjoismaiden neuvoston kokouksiin vaalikauden lopulla ei tahdo löytyä osanottajia, kun pelätään poissaoloja. Kyllä tämä olisi koko suomalaiselle parlamentaariselle elämälle kovin vahingollista, että tällaisen kielteisen tiedotustoiminnan takia tapahtuisi näin kuin valitettavasti näyttää tapahtuvan. Toivon, että kun kysymyksessä on kuitenkin arvovaltainen ja ymmärtääkseni korkeatasoiseen journalismiin pyrkivä media, tässä suhteessa päästäisiin eduskuntaa ja koko suomalaista yhteiskuntaa paremmin palvelevaan tiedotustoimintaan.

27 **Jaakko Laakso /vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Mielestäni ed. Korkeaoja otti aiheellisesti esille MTV:n Sunnuntairaportin ja siinä ohessa nimenomaan Euroopan neuvoston jäseniin kohdistuneen poissaoloarvostelun. En ole pitänyt aiheellisena aiemmin puuttua tähän kysymykseen, mutta täytyy kyllä muistuttaa, että myös muutama vuosi sitten, rouva puhemies, teidät todettiin eduskunnan ahkerimmaksi kansanedustajaksi, jolla on nolla poissaoloa. Se johtui pelkästään siitä, että asianomainen toimittaja ei tiennyt, että teillä ei ole pulpettia eikä nappia, mitä painatte. Sama toimittaja totesi myöskin sen, että eduskunnan laiskin kansanedustaja oli ulkoministeri Tarja Halonen, otsikolla Laiskin kansanedustaja, koska hänellä oli eniten poissaoloja eduskunnasta ulkoministerin tehtävänsä eli virkatehtäviensä takia.

Olemme todella joutumassa tilanteeseen, jossa ed. Jansson, ed. Elo, minä, ed. Jäätteenmäki ja ed. Korkeaoja joudumme hyvin monimutkaiseen tilanteeseen — anteeksi, ed. Dromberg myös. Teemme aika kovasti työtä, kuten läsnä olevat toimittajatkin tietävät, esimerkiksi Euroopan neuvoston kokouksissa Strasbourgissa. Samanaikaisesti meitä arvostellaan laiskimmiksi kansanedustajiksi.

28 **Ilkka Taipale /sd** (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Tämä aihe, josta keskusteltiin, on tärkeä ja yleisempi, eli tiedotusvälineiden ja parlamentaarisen järjestelmän suhde. Meidän pitäisi järjestää ajankohtaiskeskustelu tässä salissa näistä suhteista ja puhua varsin suoraan. Ajattelin, että joku teidän avustajanne, tai sitten voin itse ottaa avustajan, katsoo 15 vuoden löpareita molemmista iltapäivälehdistä ja katsoo, montako kertaa siellä on eri ammattikunnat mainittu ja montako kertaa lehtimiehet ovat sikailleet, olleet pois työpaikalta, ryypänneet, käyttäneet takseja jne. Tai sitten laitetaan monistejärjestelmä pystyyn, jossa kerrotaan samalla järjestelmällisyydellä kuin kansanedustajista lehtimiehistä jotakin. Tämä on yksi esimerkki.

Toinen esimerkki on se, että kahden kuukauden aikana viikoittain tulee niin järjetön määrä postia sekä tiedottajilta että lehtimiehiltä, että sitä ei kukaan lue eikä kukaan arvosta. Heidän am-

mattitaitonsa on täysin virheellinen, jos he kuvittelevat, että tätä paperipinoa kukaan hallitsee. Mutta vastarinta puuttuu. Voi myös boikotoida lehtiä. Voi ilmoittaa Ilta-Sanomille, että ei anna haastatteluja. Koettakaapa sitä, jos uskallatte! Se on erittäin tehokas konsti silloin, jos on muuten ollut hyvä tietolähde tai jos on asiaa, mitä puhuu, mutta ei puhukaan heille. Kyllä meillä on konstit panna suut tukkoon. Meidän presidenttimme ja pääministerimme ovat ilmoittaneet lehtimiesten aseman: se on kaksi metriä. Jos tulevat lähemmäksi, pannaan henkariin.

Puhemies: Muistutan, että meillä on nyt minuutin vastauspuheenvuorot.

29 **Jaakko Laakso /vas** (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! En voi vielä välttää kertomasta erästä ed. Taipaleenkin mainitsemaan esimerkkiin liittyvää asiaa. Iltalehti kirjoitti hiihtolomien jälkeen ison otsikon "Kansanedustajat hiihtolomalla". Siinä oli kuva, joka oli hyvin vanha kuva. Ed. Aittoniemi istui silloin salin keskellä. Me totesimme, että ilmeisesti ainakin Iltalehden valokuvaaja oli myös ollut hiihtolomalla kansanedustajien kanssa. Eli ongelma on se, että meistä voidaan kertoa mitä vain. Meistä voidaan kertoa mitä vain, eikä minkäänlaista vastinetta eduskunnan taholta tällaisiin tule.

Puhemies: No niin, menkäämme taas Euroopan neuvoston kertomukseen.

30 **Kaarina Dromberg /kok:** Arvoisa puhemies! Jos nyt muutaman sanan kuitenkin näihin poissaoloihin vielä tätä taustaa vasten voisin sanoa.

Kyllä olen hyvin pitkälti sitä mieltä, mitä tässä kollegat ovat tuoneet esille, miten tärkeitä nämä Euroopan neuvoston ja yleensä kansainväliset tehtävät ovat koko tämän eduskuntatyöskentelyn kannalta. Mitä laajemmin me tiedämme, mitä muualla tapahtuu, sitä paremmin me voimme suhteuttaa nämä asiat myöskin täällä eduskunnassa, kun meillä on se tietotaito, minkä me saamme esimerkiksi Euroopan neuvoston eri komiteoissa työskennellessämme, ja se yleiskuva, mikä kansainvälisestä politiikasta tulee Euroopan neuvoston työskentelyn kannalta, koska vaikka se onkin ihmisoikeusjärjestelmä, siellä käsitellään myös talousasioita hyvin laajasti ja myöskin ympäristöasioita ja maatalousasioita, koulutusta, tiedettä ja kulttuuria.

Eli toisin sanoen se on äärettömän laaja alue, mitä Euroopan neuvosto kaiken kaikkiaan käsittelee omassa toiminnassaan. Se on toisin sanoen näyteikkuna ajankohtaiseen politiikkaan ja niihin tapahtumiin, mitä on Euroopassa ja mitä maailmassa tänä päivänä tapahtuu. Minun mielestäni on entistä tärkeämpää myös kansanedustajan työn kannalta, että me olemme tietoisia tänä tietotekniikan ja nopean viestinnän aikana, mitä missäkin maassa tapahtuu, ja erityisesti Euroopassa ja Euroopan neuvoston maissa, koska me joudumme kuitenkin niitä päätöksiä ainakin jäseninä tekemään.

Haluaisin muutaman sanan Venäjän tilanteesta vielä sanoa.

Tässä on käyty minun mielestäni erittäin arvokas keskustelu, ja näkökannat ja perustelut, miksi näin on tapahtunut, ovat tulleet molemmilta puolilta esiin. Pidän edelleenkin Euroopan neuvostoa ihmisoikeusjärjestönä, koska se on sen tehtävä. Näkemykseni on se, että Venäjän kohdalla Euroopan neuvosto teki täysin oikean päätöksen. Itse, vaikka olen varajäsen enkä ollut sillä hetkellä äänestämässä, olisin äänestänyt myöskin niin, että Venäjältä viedään äänestysoikeus. Oli tehty tietyt päätökset jo edellisellä kerralla ja kun niitä ei noudatettu, niin minun mielestäni se oli hyvin selkeä, johdonmukainen päätös, joka Euroopan neuvostosta tuli ulos. Kun ajatellaan niitä raakuuksia, joita Tshetsheniassa tapahtui, niin ed. Jäätteenmäki kuvasi niitä meille delegaationa oltuaan käymässä siellä, ja kyllä hän minun mielestäni erittäin selkeästi toi esille puolin ja toisin tehtyjä ihmisoikeusrikkomuksia. Eli kyllä meidän päätöksentekomme pohja oli laajempi kuin täällä annetaan ehkä tällä hetkellä ymmärtää.

Minun mielestäni kyllä ed. Laakso toi erinomaisesti myöskin esille sen, kuinka näissä asioissa on edistytty. Uskon nimenomaan vieläkin siihen, että äänioikeuden poisottaminen on kyllä kiihdyttänyt vielä näitä toimenpiteitä, koska olen kyllä katsonut, että Venäjä haluaa olla jäsenenä Euroopan neuvostossa, koska siellä ovat kontaktit Länsi-Euroopan läntisten maiden kanssa ja myös entisiin Itä-Euroopan maihin.

Kun tätä asiaa käsiteltiin esimerkiksi demokraattisessa ryhmässä, niin entisen Itä-Euroopan maiden edustajilla, jotka ovat demokraattisen

ryhmän jäseniä, oli todella kovat kannanotot. Suomen delegaation kannanotot omassa ryhmässämme olivat hyvinkin sovittelevia. Meidän tavoitteenamme on edelleenkin, että Venäjä pysyy mukana Euroopan neuvostossa, mutta että se noudattaa niitä sääntöjä, mitkä kaikille meille on asetettu. Säännöthän on sitä varten luotu ja hyväksytty, että niitä noudatetaan. Tulkinnat tuntuvat olevan eri puolueilla ja eri henkilöillä hyvin erilaisia näistä samoista päätöksistä.

Haluan, puhemies, vielä omalta osaltani puuttua omien valiokuntieni muutamiin tärkeisiin asioihin.

Olin itse ympäristö-, aluesuunnittelu- ja paikallishallintoasiainkomitean jäsen ja katson, että nimenomaan demokratia toteutuu myöskin näissä uusissa maissa, mitkä ovat tulleet Euroopan neuvoston jäseniksi, sitä kautta, että demokraattinen monipuoluejärjestelmä toimii näissä maissa. Myöskään ne ympäristökysymykset eivät ole enää maakohtaisia ympäristökysymyksiä, vaan nimenomaan paljon laajempia, mitä Euroopan neuvostossa käsitellään. Olen huomannut myöskin sen, että on erittäin tärkeätä, että Pohjoismaat ja Suomi ovat mukana, kun näitä ympäristökysymyksiä käsitellään. Siellä on käsitelty Välimeren alueen ympäristökysymyksiä, taloudellisia kysymyksiä, turismia ja sen negatiivisia vaikutuksia, toki tietysti positiivisiakin vaikutuksia. On käsitelty Tonavan tilannetta, jonka te tiedätte olleen hyvinkin kriittisen keskustelun alaisena, koska siellä on tapahtunut aikamoisiakin katastrofeja ja myrkkyjä laskettu, ja sitten kiistellään, kuka on laskenut ja kuka ei. Eli toisin sanoen Tonavan saastuminen on ollut hyvin vahvasti esillä, samoin öljyvahingot. Vuoristoalueista on tehty suosituksia, miten siellä elämän tulevaisuudessa tulisi olla niin, että luontoarvot säilytetään.

Nyt kuitenkin huomaa pohjoismaisena ja suomalaisena päättäjänä, että kun on niin paljon jäseniä tuolta keskisestä ja eteläisestä Euroopasta, niin hyvin vahvasti päätöksetkin rakentuvat ja rakentuisivat nimenomaan näiden maiden kokemusten ja tiedon ja taidon varaan. Onkin erittäin tärkeätä, että meillä on oma edustus näissä valiokunnissa, jolloin me saamme myöskin pohjoismaisen tietotaidon ja päätöksenteon pohjan näihin suosituksiin, mitä Euroopan neuvostossa tehdään eri valiokunnissa. Tällä hetkellä esimerkiksi meillä on kesken vielä Venäjää koskeva ympäristöraportti. Se on jo useamman vuoden ollut käsittelyssä, mutta se on niin vaikea asia, että siihen on tullut kaikenlaisia esteitä. Joissakin vaiheissa alkuaikoina Venäjä ei edes suostunut ottamaan näitä henkilöitä vastaan, jotta he olisivat voineet käytännössä tutustua ongelmiin. Nyt kuitenkin on edistytty ja toivottavasti se myöskin valmistuu, koska sillä on erittäin suuri merkitys myöskin Suomen ympäristön ja elinolosuhteiden kannalta.

Toinen valiokunta, jossa istun, on tasa-arvoasiainkomitea. Sehän perustettiin viime kaudella kädenväännön jälkeen. Kuten voimme kaikki arvata, Etelä-Euroopan miehet olivat kovin vastaan ja taisi siellä muutama pohjoismainenkin kenties olla, mutta kuitenkin saatiin tasa-arvokomitea toimimaan, ja se on ollut todella työllistetty tänä aikana, minkä se on siellä ollut. Siellä on käsitelty naisten ja lasten asemaa Kosovon tilanteessa, Jugoslavian alueella, siis sotatilassa olevien maiden naisten ja lasten asemaa. Sen lisäksi, niin kuin me kaikki tiedämme, Euroopan unionissakin on ollut vahvasti esillä rikollisuus, prostituutio, rahanpesu. Ne kaikki liittyvät myös hyvin vahvasti yhteiskuntaan ja koko maailmaan ja Eurooppaan myöskin erittäin monimuotoisesti. Itä-Euroopan maatkin ovat olleet hyvin aktiivisia tässä keskustelussa, koska ne kokevat, että tuo tilanne on myös niiden kannalta erittäin hankala.

Tutustuimme viime marraskuussa ed. Luhtasen kanssa myöskin pakolaisleiriin Barissa. Se oli hyvin mielenkiintoista sikäli, että entisen Jugoslavian alueelta tuli muistaakseni joka yö laivoja yli, kun ihmiset pakenivat Italian puolelle, jopa 200 yössä saattoi tulla. Katolinen kirkko on pitänyt leiriä yllä. Pakolaisista noin 60 prosenttia tulee EU-maihin, kun heidän tilanteensa kehittyy niin, että he pääsevät pois. Kun me keskustelemme Euroopan unionissakin näistä pakolaisasioista, useinhan on tullut esiin se, että Italian raja ei pidä, vaan ongelmat tulevat sitä kautta muuallekin Eurooppaan aika helposti. Kyllä on erittäin tärkeää koko Euroopan kannalta, että näihin kipupisteisiin kiinnitetään huomiota.

Euroopan neuvostossa on ollut myöskin rakenneuudistusasia esillä ja on keskusteltu, kuinka monen komitean tulevaisuudessa tulisi työskennellä ja mitä niistä voitaisiin yhdistää. Tasa-arvokomitean asemastakin keskusteltiin, mutta onneksi ymmärtämystä riitti sille, että tasa-arvokomitea tullaan säilyttämään. Olen ylpeä myöskin siitä, että Suomen eduskunnassa työasiainva-

liokunnan nimeksi muutettiin työ- ja tasa-arvoasiain valiokunta, koska se todistaa sitä, että Suomi on myöskin johtava maa tasa-arvokysymyksissä. Olen erittäin iloinen siitä, että meidän puhemiehemme Riitta Uosukainen on esittänyt kutsun tasa-arvokomitealle saapua pitämään kokouksensa tämän vuoden marraskuussa Suomeen. Meillähän on myöskin paljon tietoa ja taitoa ja poliittisessa päätöksenteossa naisia hyvin näyttävissä asemissa, jotta voimme mielestäni hyvin ylpeästi esitellä niitä saavutuksia, joita meillä Suomessa on tällä alalla. Siitä syystä on myöskin muille maille ollut erittäin tärkeätä, että pohjoismaisia ja Suomen-malleja olemme pystyneet viemään heille työkaluiksi omassa maassaan toimia.

[31] **Gunnar Jansson /r:** Fru talman! Fjolåret var ett jubileumsår för Europarådet. Det har säkert sagts, men det må sägas ånyo. Organisationen fyllde 50 år. Den hade från 10 medlemmar 1949 på fyrtio år fördubblat sitt medlemsantal till 20 just innan vi anslöt oss som medlemmar 1989, och sedan hände allt det som vi känner till. Under de tio därpå följande åren fördubblades medlemsantalet på nytt, dvs. först blev 10 20 och sedan blev 20 40 och nu är medlemmarna 41. Fyra väntar ytterligare på anslutning, av dessa är dock ett ansökarland så att säga suspenderat på grund av bristande respekt för mänskliga rättigheter, kan man säga.

Denna organisation har under de 50 år den existerat förändrats väldigt litet. De grundläggande principer som rådde och gällde vid dess tillkomst gäller fortfarande. I den meningen är Europarådet en ganska unik organisation i och med att den trots omvälvningarna i Europa kan arbeta vidare under de principer som var vägledande från allra första början och, som sagt, med ett fyrdubblat medlemsantal och redan fem observatörer från flera olika kontinenter. Det är en remarkabel bedrift får man nog lov att säga. Visa personer lämnade förslag till hur man skall bygga Europa vidare och förhindra delning av det. Också den processen är i full gång, dvs. från fjolåret framöver. Enligt min bedömning är det omöjligt att säga hur länge den processen kommer att pågå, men den kommer att fortgå och det skall den göra. Här kommer jag alltså in på pudelns kärna, tror jag. Hur kan man bygga vidare på en organisation som har förändrats väldigt litet under den tid den existerat, dvs. i 50 år, i ett Europa med flera andra konkurrerande organisationer? I den här konkurrensen ser vi naturligtvis Europeiska unionen EU, som ju tidigare var en ekonomisk union eller ett forum för ekonomiskt samarbete, men som nu allt mer tar formen av en politisk union med politiskt samarbete.

Rouva puhemies! Menen siihen, josta aioin sanoa pari sanaa, koska Euroopan neuvosto on tiiviisti kiinni tässä projektissa ja se koskee EU:n perusoikeuskirjahanketta. On optimistit ja pessimistit, on federalistit ja funktionalistit mukana tässä draamassa. Minulle on äärimmäisen tärkeää, että Euroopan neuvosto jää henkiin ja ettei Eurooppaa taas jaeta kahtia. Minusta nimittäin on aivan ilmeinen sellainen vaara, että jos EU:lle syntyy perusoikeuskirja ja jos sellainen kirja liitetään perussopimuksiin ja siitä tulee oikeudellisesti sitova, niin silloin EU:lla olisi perustuslaki, konstitution. Silloin varmasti kysyttäisiin, mitä varten Euroopassa on toinen järjestö, eli Euroopan neuvosto, minkä takia Euroopassa on myös toinen tuomioistuin, ihmisoikeustuomioistuin Strassburgissa, jos EY:n tuomioistuimelle Luxemburgissa annetaan valvontavalta mahdollisen perusoikeuskirjan astuessa voimaan sitovana asiakirjana, osana perussopimuksia. Sitten meille tulee kaksi reittiä Eurooppaan, mahdollisesti kaksi standardia, ja sellaisessa kilvassa pelkään pahoin, että se, jolla on vähemmän rahaa, vähemmän resursseja, vaikka olisi enemmän jäseniä, häviää. Näin ei saa millään käydä. Tämä on minusta aikamoinen haaste nyt ja tulevaisuudessakin.

Minusta Euroopassa on tilaa kahdelle järjestölle, sekä Euroopan neuvostolle että EU:lle, mutta niiden välinen kompetenssiraja on vedettävä hyvin tarkoin ja etupäässä tuomioistuinten toimirajat on laitettava erittäin tarkoin kuntoon. Näin ollaan myös tekemässä valmistelukunnassa, jossa eduskuntamme on edustettuna. Jo Feiran huippukokouksessa kesäkuussa Portugalissa nähdään suurin piirtein, millaiseksi tämä suhde kehittyy näiden järjestöjen välillä, ja perusoikeushankkeesta raportoidaan tässä vaiheessa lopullisesti Nizzan huippukokouksessa Ranskan puheenjohtajuuskaudella, eli joulukuussa tänä vuonna sitten katsotaan.

Mutta siis sanomani ydin oli: menköön miten tahansa, se seikka, että Euroopan neuvosto lippulaivoineen eli ihmisoikeustuomioistuimineen jää henkiin ja että se toimii yhtä hyvin ja ehkä vielä

tehokkaammin kuin tähän asti, on elämän ja kuoleman kysymys etupäässä suhteessa EU:n jäsenyyttä hakeviin maihin elikkä niihin 13 maahan, jotka nyt ovat jo ehdokasmaita Euroopan unioniin. Tästä varmasti tullaan tulevaisuudessakin keskustelemaan pitkään ja tarkoin. Se on koko Euroopalle äärimmäisen tärkeä keskustelu. Toivon, että sitä voidaan jatkaa ja että myös Suomen valtuuskunnan jäsenet keskenään keskustelevat, kuten ovat tänään tehneet, koska se on terve merkki.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Anttila.

---

[32] **Anneli Jäätteenmäki /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Euroopan neuvosto siis päätti jäädyttää Venäjän äänioikeuden neuvostossa Tshetshenian sotaan liittyvien ihmisoikeusrikkomusten vuoksi. Päätös syntyi äänestyksen ja pitkän väittelyn jälkeen, jossa eri poliittiset ryhmittymät ja eri maiden valtuuskunnat menivät kahtia. On myös hyvä huomata, että myös Venäjän valtuuskunnassa oltiin asiasta kahta mieltä. Päätös ei siis ollut helppo, mutta mielestäni se oli täysin oikea. Venäjän on sitouduttava Euroopan neuvoston arvoihin ja sääntöihin, jotka se on myös hyväksynyt vuonna 96 liittyessään Euroopan neuvoston jäseneksi. Silloin Venäjä hyväksyi myös periaatteen, että kiista Kaukasuksella ratkaistaan rauhanomaisin keinoin.

En halua eristää Venäjää enkä usko, että se oli myöskään niiden tarkoitus, jotka olivat, voiko nyt sitten sanoa, voittaneella puolella. Yleinen toivomus on, että Venäjä voisi vähitellen omaksua aidot oikeusvaltion periaatteet. Minusta tämä äänestys osoitti myös, että Venäjä on tasavertainen eurooppalainen valtio, rikkomuksissa sitä käsitellään aivan samalla tavalla kuin muita Euroopan neuvoston jäsenvaltioita.

On myös huomautettu kyynisesti, että Venäjä vähät välittää Euroopan neuvoston päätöksistä. On kuitenkin muistettava, että Euroopan neuvosto on ainoa yleiseurooppalainen järjestö, jossa Venäjä on mukana. Venäjän jäsenyys on ollut ja on edelleen tärkeä sekä Venäjälle että Euroopalle.

Useat Venäjän tiedotusvälineet jopa ilkkuivat ennen Euroopan neuvoston kokousta, että länsi ei tee mitään, se vain puhuu. Nyt Venäjä on joutunut miettimään, että teoilla on myös seurauksia. Venäjän reaktio tämän päätöksen jälkeen on ollut hyvin, voi sanoa, sopuisa. Esimerkiksi Venäjän federaation liittokokous, valtakunnan duuma, antoi asiasta lausunnon, jossa se toki tuomitsi tämän Euroopan neuvoston päätöksen, mutta jossa ilmaistiin myös kiinnostus yhteistyön jatkamiseen. Lainaan tätä Venäjän valtakunnan duuman päätöstä: "Samalla valtakunnan duuma vahvistaa oman periaatteellisen kiinnostuneisuutensa konstruktiivisen dialogin ja yhteistyön jatkamiseen Euroopan neuvoston kanssa lähtien yhteisistä päämääristä demokratian vahvistamiseksi, lakien ensisijaisuudesta, ihmisoikeuksien noudattamisesta ja päättäväisestä taistelusta kansainvälistä terrorismia ja separatismia vastaan. Tällainen yhteistyö, joka perustuu täydelliseen keskinäiseen kunnioitukseen, voi näytellä tärkeätä roolia Euroopan tulevaisuudessa."

Minusta tämä oli erittäin rakentava kannanotto, varsinkin kun me, jotka olimme Euroopan neuvoston kokouksessa, tiedämme, että monet etukäteen pelottelivat meitä, että mikäli Venäjältä viedään äänioikeus, se tulee heti eroamaan koko järjestöstä ja siitä tulee olemaan kovat seuraukset. Nyt kuitenkin voimme aivan iloksemme todeta, että Venäjän duuma haluaa jatkaa yhteistyötä. Minä uskon, että kaikkien meidän täällä olevien toivomus on se, että Venäjä voisi mahdollisimman nopeasti palata Euroopan neuvoston täysivaltaiseksi jäseneksi, ja se on Venäjästä itsestään kiinni.

On myös varoitettu, että Euroopan neuvoston päätöksen seurauksena asenteet Venäjällä muuttuvat entistä enemmän lännen vastaisiksi ja äärinationalistiset voimat vahvistuvat. En ole havainnut, että näin olisi käynyt, ja toivon, että ei tule käymäänkään.

Haluan vieläkin korostaa sitä, että Euroopan neuvosto on ihmisoikeusjärjestö ja sen tulee puolustaa ihmisoikeuksia. Taktikointi ihmisoikeuksilla ja spekulointi sillä, mitä Venäjä mahdollisesti tekee, tai silloin ennen äänestystä sillä, mitä se tulee tekemään, jos päätetään niin tai näin, ei mielestäni kuulu Euroopan neuvoston tehtäviin. On oltava johdonmukaisesti ihmisoikeuksien puolella.

EU-maiden kaksijakoinen suhtautuminen Venäjään tuli hyvin ilmi heti Euroopan neuvoston

kokouksen jälkeen, kun EU-johtajia vieraili Moskovassa heti seuraavalla viikolla. Samalla kun Tshetshenian sodan raakuudet tuomittiin, suhteita ei kuitenkaan haluttu vaarantaa. Mitään yhteistyöohjelmia ei haluttu siirtää tai katkaista.

Myös Euroopan unioni antoi tiukkoja kannanottoja Tshetsheniasta. Esimerkiksi Helsingin huippukokouksen julkilausuma viime joulukuussa oli kovaa tekstiä. Siinä tuomittiin suhteeton ja umpimähkäinen voimankäyttö Tshetshenian väestöä vastaan. EU-johtajat muistuttivat: "Terrorismin torjunta ei voi missään oloissa oikeuttaa kaupunkien tuhoamista eikä niiden tyhjentämistä asukkaistaan tai sitä, että kokonaista kansaa pidetään terroristeina."

Kuten edellä sanoin, EU ei kuitenkaan ryhtynyt mihinkään toimenpiteisiin. Voi kyynisesti todeta, että onkohan niin kuin Helsingin Sanomien Moskovan kirjeenvaihtaja Kalle Koponen kirjoitti jokin aika sitten, että Putinin odotetaan tuovan ennen kaikkea järjestystä Venäjälle eikä "ketään kiinnosta enää sen jälkeen muutama piikkilangalla sidottu tshetsheeni, jolta on leikattu korvat sotamuistoksi". Koposen loppupäätelmä oli myös kylmän inhorealistinen: "Tärkeintä on, että länsifirmat pääsevät järjestyksen vallitessa myymään suklaapatukoita, videonauhureita ja autoja yhdelle maailman suurimmista tulevista kulutusmarkkinoista."

Ihmisoikeuksien puolustajia ei ole koskaan liikaa. Siksi on hyvä, että Euroopassa toimii Euroopan neuvoston kaltainen järjestö, jonka olemassaolon ainoa oikeutus on johdonmukainen toiminta ihmisoikeuksien puolesta.

33 **Kimmo Kiljunen /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Jäätteenmäki totesi puheenvuorossaan, että ainoa yleiseurooppalainen järjestö, jossa Venäjä on mukana, on Euroopan neuvosto. Olemme käyneet tänään tätä keskustelua useaan kertaan. Euroopan neuvoston piirissä ilmeisesti on jonkinlaista itseriittoisuutta, jolloin korostetaan vain sen järjestön yleiseurooppalaista luonnetta ja merkittävyyttä. Venäjä kuuluu myöskin Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestöön, joka on yleiseurooppalainen järjestö.

Jos Euroopan neuvosto olisi ainoa yleiseurooppalainen järjestö, jossa Venäjä on jäsenenä, sitäkin arveluttavampaa olisi se ratkaisu, mihin myös ed. Jäätteenmäki oli yhtynyt, että Venäjän äänioikeus poistettiin.

34 **Jaakko Laakso /vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Jäätteenmäki käsitteli niitä reaktioita, mitä Venäjällä Euroopan neuvoston sanktiopäätöksen jälkeen on ollut. On totta, että duuman päätöslauselma tästä sanktiosta oli maltillinen ja harkitseva. Oli olemassa toisenlainenkin luonnos. On sanottava, että myös Euroopan neuvosto vaikutti siihen, että duuma kykeni hyväksymään sellaisen päätöslauselman, jossa yhteistyömahdollisuuksien katsottiin jatkuvan näistä sanktioista huolimatta myös tulevaisuudessa. Täytyy sanoa myöskin, että Venäjän hallitus työskenteli tässä suhteessa samaan suuntaan Euroopan neuvoston johdon kanssa. Samalla kuitenkin on myös todettava, että äärinationalistiset voimat käyttivät hyväkseen Euroopan neuvoston sanktiopäätöstä ja yrittivät saada aikaan tilanteen, jossa Venäjä eristäytyisi Euroopan neuvostosta ja laajemminkin Euroopasta, tässä kuitenkaan onnistumatta.

Mutta Venäjän duuma kiinnitti huomiota myöskin kaksoisstandardeihin Euroopan neuvoston osalta, ennen kaikkea siihen, että Euroopan neuvosto ei koskaan tuominnut esimerkiksi Naton hyökkäystä Jugoslaviaan, ja myös Turkin osalta siihen, että Turkin sallitaan tekevän paljon sellaista, mihin Euroopan neuvoston pitäisi omien periaatteidensa mukaisesti ehdottomasti puuttua.

35 **Anneli Jäätteenmäki /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Me tiedämme kaikki, että Turkissa kurdit ovat joutuneet myös ihmisoikeusloukkauksien kohteeksi. Sinä aikana kuitenkaan, kun henkilökohtaisesti itse olen ollut Euroopan neuvoston jäsenenä, ei ole kukaan esittänyt, että siltä vietäisiin äänioikeus pois. (Ed. Laakso: On monta kertaa!) — Ei ole, ei ole ainakaan tullut äänestykseen siellä. (Ed. Laakson välihuuto) — No, joka tapauksessa siitä ei ole äänestetty silloin, kun minä olen ollut paikalla.

Olen sitä mieltä, että ihmisoikeuksia täytyy kunnioittaa jokaisessa Euroopan neuvoston jäsenmaassa. Kuten olen monta kertaa todennut, Euroopan neuvoston ainoa olemassaolon oikeutus on se, että jotakin pyritään tekemään, että ihmisoikeudet palaisivat.

36 **Tuija Brax /vihr:** Arvoisa rouva puhemies! Haluaisin muutamaan asiaan kiinnittää huomiota valtuuskunnan ulkopuolisena jäsenenä mutta

EU:n konventin jäsenenä, siis perusoikeusasiakirjaa tekevän työryhmän jäsenenä.

Itse olen alun perin juristi ja erikoistunut ihmisoikeuksiin ja Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimukseen. Sen takia Euroopan neuvostolla ja sen ihmisoikeuksien valvontajärjestelmällä on ollut aina korvissani ja sydämessäni hyvä kaiku ja suuri arvostus, ja niin Suomessa yleensäkin. Kun ensimmäisen kerran tuli puhe rinnakkaisesta perusoikeusprosessista, josta ed. Jansson jo puhui aikaisemmin ja jossa me nyt ed. Janssonin kanssa olemme, oli sangen luontevaa, että Suomen kanta oli se mikä oli, että EU:n pitää EU:na liittyä Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimukseen. Se on luontevin tapa järjestää EU:n sisällä olevat ihmisoikeus- ja perusoikeusprobleemit. Varmaan kaikki ovat kuulleet moneen kertaan sen vitsin, että jos EU hakisi EU-jäsenyyttä, EU ei sitä saisi, koska se ei täytä perusoikeuskriteereitä. Tähän ongelmaan luontevin ratkaisu varsinkin suomalaisten näkökulmasta olisi ollut ilman muuta se, että EU liittyy EU:na Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimukseen.

En varmasti ollut ainoa järkyttynyt ja ihmeissäni ollut jäsen, kun tajusimme, että kaikki EU-maissa eivät olekaan samaa mieltä. Suomen ajama aloite tästä ei mennyt läpi, vaan Saksan puheenjohtajuudella itse asiassa Saksan vihreiden voimakkaasti ajama prosessi Kölnissä ja sittemmin Tampereella siunattiin ja Euroopan unionille ruvettiin rakentamaan omaa perusoikeusjärjestelmää. Siitä lähtien olen kysynyt itseltäni, miten voi olla, että jossain ajatellaan Euroopan neuvostosta niin eri tavalla kuin minä ajattelen, niin kuin suurin osa suomalaisista ajattelee. Oikeastaan vasta viime viikkoina olen kuullut selvästi toisenlaisia näkemyksiä. Katson, että teidän, arvoisat jäsenet, ja muutaman muunkin eduskunnan täällä olevan jäsenen korviin on syytä saattaa niitä argumentteja, joita olen viime aikoina kuullut, koska itselleni ne olivat ainakin osittain ihan järkytys ja selvästi tajusin, että Euroopan neuvosto nähdään joissakin Länsi-Euroopan maissa ja EU-maissa hyvin eri tavalla kuin Suomessa.

Nimittäin viime viikolla konventti kokoontui puhumaan niin sanotuista horisontaalisista artikloista eli ketä tulisi tuleva EU:n perusoikeusasiakirja sitomaan, jos ja kun siitä jonakin päivänä kuitenkin tulee juridisesti sitova. Kysymys on näillä näkymin vain ajankohdasta. Meitä on hyvin pieni vähemmistö konventissa, jotka Suomen linjan mukaisesti ajamme sitä, että se olisi vain poliittinen julistus. Tässä keskustelussa nousi ainakin kolme näkemystä esiin.

Ensinnäkin oltiin hyvin närkästyneitä ja jopa uhottiin kostoa sille, että Strassburgin tuomioistuin oli kehdannut niin sanotussa tapauksessa Matthews vastaan Britannian kuningaskunta tuomita Britannian siitä, että Gibraltarilla asuvat ihmiset eivät saa äänestää EU:n parlamenttivaaleissa. Se oli kuulemma loukkaus EU:ta kohtaan: Kuinka Strassburg kehtaa puuttua Luxemburgille kuuluviin asioihin, kuinka ne kehtaavat puuttua meidän asioihimme? Myös kuulin sanottavan, että se oli viimeinen kerta, kun ne sen tekevät. Matthewsin tapaukseen siis viitataan usein.

Toinen, ei sentään ihan virallisissa puheenvuoroissa selvästi esiin tuotu näkemys, mutta epävirallisissa käytäväkeskusteluissa sitäkin useammin tuotu näkemys on, että ei voi olla niin, että oikeita länsieurooppalaisia tuomitsee joku slaavi tai peräti itämainen tuomari. Ensimmäisiä kertoja perusoikeuskokouksessa tämän kuulleena olin tippua tuoliltani, koska mielestäni mielipide oli jokseenkin perusoikeuksien vastainen ja rasistinen. Mutta koska se mielipide ei jäänyt ainoaksi, katson asiakseni kertoa, että tällaisia mielipiteitä on useita ja ihan varteenotettavilla eurooppalaisilla poliitikoilla ja kansanedustajakollegoilla.

Sitten kolmanneksi, Venäjän jäsenyys Euroopan neuvostossa. Ehkä tämän asian takia koin, että minulla on nyt mahdollisuus kertoa näkemykseni teille Euroopan neuvoston jäsenille. Se liittyy mielestäni myös siihen keskusteluun, mitä te kävitte.

Olin tämän viikon maanantaina Berliinin Bundestagissa, Reichstag-rakennuksessa, esitelmöimässä perusoikeusseminaarissa. Varsinkin siellä tuli hyvin selväksi näkemys, että EU:n on rakennettava oma perusoikeusjärjestelmä siksi, että Euroopan neuvostoon ei voi enää luottaa, kun se otti Venäjän jäseneksi ja kun se ei näköjään vaadi Venäjältä niitä kriteereitä, mitä ennen vaadittiin. Moneen kertaan tuotiin esimerkki, kuinka paria viikkoa ennen sitä, kun Venäjä liittyi Euroopan neuvostoon, Strassburgin tuomioistuin vielä mietti päivän tarkkuudella pidätysaikoja Espanjan lainsäädännössä, ja sitten yhtäkkiä oltiin pitkään tilanteessa, jossa selviä ihmisoikeusloukkauksia, aivan niin kuin ed. Jäätteenmäki kuvaili, tapahtui eikä niihin pitkään aikaan rea-

goitu. Nämä ovat siis argumentteja viime viikoilta Brysselistä ja Berliinistä.

Olen nyt aivan vakuuttunut, että tämän kaltaiset ovat ne argumentit, miksi Suomen kanta ei mennyt läpi. Olen yhä sitä mieltä, että Suomen kanta on oikea ja paras ja että nämä argumentit ovat osittain kumottavissa, mutta en ole vieläkään varma, saammeko kantamme läpi, koska toisenlaiset näkemykset näyttävät olevan hyvin vahvoja myös niin sanotuissa valveutuneissa piireissä. Berliinissä oli myös Puolan edustajina ihmisoikeusaktiiveja, ja hekin tuntuivat menettäneen uskonsa Euroopan neuvostoon, mikä oli kyllä aika hälyttävä viesti.

Tästä näkökulmasta ensinnäkin sanon, että olen ed. Korkeaojan kanssa hyvin samaa mieltä hänen analyysistään. Siihen riitaan, minkä te jäsenet olette päätyneet ratkaisemaan toisella tavalla, on nämä kaksi näkökulmaa. Ymmärrän hyvin sen, että on ongelmallista kollegiaalisesti ja parlamentaarisen periaatteen kannalta, että joiltakin parlamentaarikoilta viedään äänioikeus. Siinä on oma problematiikkansa. Minun täytyy sanoa, että olisin kokenut tämän valinnan hyvin vaikeana, mutta todennäköisesti, jos olisin ollut päättämässä, olisin tästäkin ongelmasta huolimatta valinnut sen puolen, minkä ed. Anneli Jäätteenmäki selitti. Mutta mitään yksiselitteistä henkselien paukuttelua tässä kysymyksessä en ymmärrä. Toivonkin, että valtuuskuntanne, joilla kaikilla on ollut hyviä näkemyksiä, löytää jatkossa vähän ehkä vähemmän riitaisan tavan edetä keskustelussa.

Mitä tästä kaikesta jää käteen, arvoisa puhemies? Aika monet ovat, muistaakseni ed. Kiljunen ja monet muut, toivoneet, että me kansanedustajat, jotka toimimme Euroopan eri foorumeilla, puhuisimme toistemme kanssa enemmän, löytäisimme tilaisuuksia, joissa miettisimme asioita pikkuisen syvemmin ja paremmin ja läksymme tehneinä ja kerrankin kaikki samaan aikaan paikalla. Kukaan ei juoksisi puhelimeen, kaikki vastaisivat toisilleen, käytäisiin keskustelua Euroopan tulevaisuudesta kokonaisuutena vähemmän sirpaleisella tavalla kuin se tällä hetkellä tässä talossa tapahtuu.

Perustuslakivaliokunnassa on useaan kertaan puhuttu siitä, että meille tulevat yksittäiset Euroopan kehitysasiat aina pala palalta hivuttaen, vaikka ne oikeasti liittyvät valtavaan kehitysprosessiin ja suureen osuuteen ja meillä pitäisi olla keino katsoa koko prosessia. Mutta ei sitä, totta vie, voi tehdä perustuslakivaliokunnassa siinä päivittäisessä rytmissä. Suuri valiokunta, jonka jäsenenä olen, on aivan saman dilemman edessä. Päivittäinen paperimäärä ja reagointipakko yksittäisiin ministerineuvostojen kokouksiin on niin valtava. Kaiken lisäksi hvk-prosessi näyttää nyt etenevän niin, että vasta kesän aikana puheenjohtaja tuo esiin todelliset poliittiset muutokset ja me kaikki olemme onnellisesti tästä talosta pihalla ja tulemme syyskaudella todennäköisesti sangen valmiin prosessin eteen. Plus se kaikki, mitä kuulen Etyjin ja EN:n välillä, jopa rasittavuuteen asti, anteeksi vain, tänään käyty keskustelu siitä, mikä on suurin eurooppalainen järjestö. En ymmärrä, mitä sen on väliä.

Mutta joka tapauksessa meidän täytyy ehkä miettiä jonkinlaista Suomen eduskunnan Eurooppa-poliittista keskustelukerhoa ehkä edes pari kolme kertaa vuodessa, jolloin me kaikki kokoontuisimme yhteen ja miettisimme Euroopan tulevaisuutta.

[37] **Jaakko Laakso /vas** (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Braxin käyttämä puheenvuoro Euroopan unionin perusoikeuksien julistuksesta oli tavattoman tärkeä.

On totta se, että eräät Euroopan unionin jäsenmaat ovat tavattoman närkästyneitä siitä, että Euroopan ihmisoikeustuomioistuin tuomitsee asianomaiset valtiot ja ne joutuvat maksamaan esimerkiksi sakkoja. Juuri ed. Braxin esille ottama Britannia on yksi esimerkki maasta, joka todellakin on kokenut varsin ikäväksi sen, että se on hävinnyt joukon tärkeitä oikeudenkäyntejä. Eräät, en väitä, että Britannian johdossa olevat, mutta merkittävät poliittiset tahot ovat kuitenkin tehneet sen johtopäätöksen, että ei voi olla oikein, että ikään kuin Euroopan neuvoston tuomioistuin käyttää ylintä päätäntävaltaa Euroopan unionin jäsenmaiden suhteen.

Tästä syystä, väittäisin, yksi syy Euroopan unionin omalle perusoikeuksien julistukselle on ...

Ensimmäinen varapuhemies: Minuutti on täynnä, ed. Laakso, valitettavasti.

Puhuja: ... juuri halu päästä ikään kuin irti Euroopan neuvoston tuomioistuimesta ja sitä kautta Euroopan ihmisoikeusjulistuksesta.

38 **Tuija Brax /vihr** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kyllä minustakin tällainen prosessi on aivan selvästi käynnissä ja on halu nimenomaan rakentaa EU:lle kokonaan oma järjestelmänsä. Mutta sehän ei poissulje sitä, että esimerkiksi Britannia jatkossa Luxemburgin tuomioistuimesta saisi vastaavanlaisia tuomioita, jos niikseen tulee. Mutta se aivan varmasti johtaa juuri siihen, mitä ed. Jansson kuvaili: Euroopan neuvosto on silloin suuressa kriisissä ylipäätänsä, ei vain taloudellisessa, vaan myös poliittisessa.

Sen takia olisi äärimmäisen tärkeätä, että tästä prosessista onnistumme saamaan läpi kompromissin, jossa Strassburgin tuomioistuin olisi kuitenkin keskeinen tulkitsija ja lausunnonantaja kaikissa Luxemburginkin tapauksissa, joihin liittyy Euroopan ihmisoikeussopimuksen takaamia tai turvaamia artikloja. Mutta varoituksen sana tässäkin on paikallaan. Ei ole sanottu, että tämäkään menee läpi, koska juuri tätä jotkut eivät halua. Mutta tämä on mielestäni se kompromissi, johon meidän on yritettävä Suomesta päin vaikuttaa.

39 **Erkki Pulliainen /vihr:** Arvoisa puhemies! Kun edustajat tulevat puhumaan eteen, niin pitää kertoa miksi tulee ja missä asemassa tulee. Arvoisa puhemies! Ilmoitan tulevani Suomen kansanedustajana käyttämään tämän puheenvuoron.

Olen osallistunut aikaisempiinkin vastaaviin keskusteluihin Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunnan kertomuksen johdosta, ja tällä kertaa tässä on ollut aivan erityistä sävyä. Nyt on ollut jotakin kerrottavaakin, ja minusta on suorastaan elegantti ja hieno tapa, että valtuuskunnan jäsenet ovat tulleet tästä kuuluisasta äänestyskäyttäytymisestään antamaan selvityksen Suomen kansalle puhujakorokkeen kautta. Tämä on erittäin tyylikäs ja hieno asia.

Varsinainen asia, jonka takia katsoin olevan oikeutettua ja perusteltua tulla tänne puhumaan, on oikeastaan se asia, josta ed. Jansson puheensa ruotsinkielisessä osassa mainitsi, nimittäin se, että tämän puolen vuosisadan aikana Euroopan neuvosto on suhteellisen vähän muuttunut. Se on itse asiassa hyvin vähän muuttunut, mutta sillä kuitenkin on ollut oma erityinen merkityksensä siinä muuttumattomuudessa, sillä juuri ne asiat, minkä takia sodan jälkeen tämä instituutio perustettiin, ovat sellaista luovuttamatonta eurooppalaista humaania oikeutta ja pyrkimystä: ihmisarvojen kunnioitusta, ympäristöasioista välittämistä jnp.

Oikeastaan tämän instituution arvo on juuri siinä, että se ei ole mennyt muuttamaan tapojaan, vaan on säilyttänyt ne suurin piirtein entisellään. Ihmisoikeuspuoli on ihan selvä asia, se on käsitelty moneen kertaan. Mutta muistuttakaamme vain siitä, että muun muassa ympäristöasiassa Euroopan neuvostolla oli keskeinen rooli 1970-luvun alkupuolella, kun Euroopan yhteisöihin luotiin ympäristöosastoa, pääosastoa. Se perustyö tehtiin Euroopan neuvostossa, jossa on se oma osastonsa: ympäristö- ja luonnonsuojeluosastonsa. Siellä virkamiehet tekivät sen työn, ja tiedän sen homman tietysti siinä katsannossa, että itse olin asiantuntijana mukana siinä hommassa, silloin ihan muussa roolissa, kuin missä olen viime neljännesvuosisadan ollut, mutta kuitenkin.

Eli siis siinä suhteessa Euroopan neuvostolla on ollut hyvin merkittävä rooli kahdessa erittäin suuressa eurooppalaista ihmiskuntaa koskevassa asiassa: ihmisoikeuksissa ja ympäristöasioissa, ja lisäksi ne muut osa-alueet, joihinka ed. Dromberg äsken puheenvuorossaan kiinnitti huomiota.

Kun nyt ajatellaan sitä, mitenkä tässä eurooppalaisessa kontekstissa Euroopan neuvosto pärjää tulevaisuudessa, juuri niin kuin ed. Jansson sitä asiaa juuri äsken pohdiskeli, mielestäni se pärjääminen on aivan puhtaasti kiinni linjakkuudesta, siis siitä, kuinka nämä eurooppalaiset arvot, joihinka moni on täällä jo ehtinyt viitata, ovat elävää oikeutta Euroopan neuvoston plenumin kannanotoissa. Se on mielestäni ratkaisevaa. Siis oikeastaan ei ole varaa sellaiseen, että syytetään, jos nyt näin voidaan sanoa, taikka huomautetaan linjattomuudesta tämän laatuisissa asioissa. Silloin pitää olla kanttia ottaa kaikkiin rikkomuksiin, jos näin voidaan sanoa, kantaa aivan yhtä lailla aivan riippumatta siitä, kuka on rikkoja tai ilmeinen rikkoja sillä hetkellä.

Tässä suhteessa mielestäni Euroopan neuvostoa tarvitaan ja sitä tarvitaan juuri sellaisena kuin se on tällä hetkellä. Minä toivoisin, että sellaista tilannetta ei enää näissä asioissa syntyisi, että tulee niin voimakkaasti, siis ulkopuolisin silmin nähtynä, kaksi erilaista tulkintaa linjakkuudesta eli siitä, missä se linjakkuuden siivun rajaviiva kummallakin puolella kulkee.

Kun ed. Brax ilmoitti, kuinka hän olisi käyttäytynyt vihreänä poliitikkona tässä äänestyksessä, niin otan sen rohkeuden jälleen kerran, että il-

moitan, että minä olisin äänestänyt toisin kuin ed. Brax, vaikka kuulun samaan puolueeseen, koska nimenomaan olen niissä julkisissa kannanotoissa, joita olen näissä asioissa esittänyt nyt jo kohta parin vuosikymmenen aikana, ollut hyvin linjakkaasti sillä puolellani koko ajan aivan riippumatta siitä, kuka on rötöstellyt minun mielestäni. Olen saanut siitä kohtuullisesti turpiini milloin bilateraalisissa kontakteissa ihmisten kanssa kaduilla ja milloin multilateraalisesti lehdistön ja medioitten välityksellä.

Toisin sanoen olen sitä mieltä, summa summarum, että Euroopan neuvostolla on mielestäni erittäin tärkeä rooli ja nimenomaan linjakkaasti sellaisena instituutiona kuin se tällä hetkellä pyrkii olemaan, mutta silloin ei potkita niitten suurten eurooppalaisten arvojen ja linjakkuuksien aisojen yli.

[40] **Jaakko Laakso /vas:** Rouva puhemies! Meillä on perinteisesti ollut myös Euroopan neuvoston valtuuskunnan kertomuksen yhteydessä tapana käsitellä Euroopan neuvoston laajentumistilannetta. Siksi muutama sana siitä, mikä on tilanne jäsenehdokkaiden osalta.

Tällä hetkellä, kuten ed. Jansson jo aikaisemmin totesi, Azerbaidzhan, Armenia, Bosnia-Hertsegovina ja Monaco ovat niin sanottuja ehdokasjäseniä, joidenka ehdokkuudesta parhaillaan neuvotellaan asianomaisten maiden kanssa.

Azerbaidzhanin ja Armenian osalta tilanne on se, että poliittisista syistä mitä todennäköisimmin nämä kaksi maata on hyväksyttävä jäseniksi yhtä aikaa. Eli Nagorno-Karabahin ongelma ja se, että ongelmaa ei ole kyetty ratkaisemaan, synnyttää sellaisen linkin, jonka tuloksena toista maata, esimerkiksi Armeniaa, jossa ilmeisesti oikeusvaltioperiaatteet ovat pitemmälle juurtuneet kuin Azerbaidzhanissa, ei voitaisi hyväksyä ennen Azerbaidzhania. Näyttää siltä siis, että me joudumme tekemään poliittisen kompromissin ja käyttämään poliittista harkintaa ja hyväksymään molemmat yhtä aikaa jäseniksi. Saattaa olla, että Azerbaidzhan ja Armenia tulevat Euroopan neuvoston jäseniksi vielä tämän vuoden aikana.

Bosnia-Hertzegovinan osalta on sanottava, ja ed. Jäätteenmäki Bosnia-Hertzegovinan jäsenyysraportoijana voi kertoa tästä asiasta enemmän, että edelleenkin kansainvälisellä yhteisöllä on koko paljon mietintää siitä, täyttääkö Bosnia-Hertzegovina itsenäisen valtion tunnusomaiset merkit, kun tilanne monen mielestä on se, että yhden valtion sisällä on kolme eri valtiota. Oma käsitykseni on kuitenkin se, että Bosnia-Hertsegovina on edistymässä ja saattaa olla mahdollista, että tämän vuoden aikana myös Bosnia-Hertzegovinasta tulee Euroopan neuvoston jäsen.

Monacon osalta tilanne on kaikkein mielenkiintoisin sikäli, että Monacon perustuslaki on ongelmallinen. Monacon perustuslain mukaanhan pääministeri ei saa olla Monacon kansalainen, vaan Monacon pääministerin tulee olla Ranskan kansalainen. Ranskan presidentti antaa Monacon ruhtinaalle Rainierille kolmen henkilön nimet, joista ruhtinas Rainier saa valita yhden Ranskan kansalaisen Monacon pääministeriksi. Samalla tavalla menetellään myöskin eräiden muiden Monacon ministereiden ja keskeisten virkamiesten osalta. Tämä on tietenkin suvereenin valtion päätäntävallan kanssa selkeästi ristiriidassa oleva nykyinen perustuslain kohta. Euroopan neuvosto onkin edellyttänyt, että Monaco tältä osin muuttaisi omaa käytäntöään. Monacon osalta on todettava myös se, että parlamentilla ei ole oikeutta antaa epäluottamuslausetta hallitukselle, ja myös tässä suhteessa Monaco ei täytä ikään kuin tyypillisen parlamentaarisen demokratian tunnusmerkkejä.

Kuitenkin nämä neljä jäsenmaata ennemmin tai myöhemmin tulevat Euroopan neuvoston jäseniksi, mahdollisesti osa jo tämän vuoden aikana, mahdollisesti ensi vuoden aikana.

Sen sijaan Valko-Venäjän ja Serbian osalta tilanne on paljon monimutkaisempi. Valko-Venäjä oli ehdokasjäsen Euroopan neuvostossa, mutta presidentti Lukashenkon järjestämän kansanäänestyksen tuloksena syntynyt uusi perustuslaki ja uusi parlamentti katsottiin sellaisiksi parlamentaarisen demokratian rikkomuksiksi, että Valko-Venäjä menetti ehdokasjäsenyytensä Euroopan neuvostossa. Myöskin Jugoslavian liittovaltio, Serbia-Montenegro, oli ehdokasjäsen aiemmin, mutta Jugoslavian sodan tuloksena jo vuonna 91 Jugoslavian ehdokasjäsenyys ensiksi jäädytettiin ja myöhemmin Jugoslavia menetti ehdokasjäsenyytensäkin. Nämä kaksi ovat vielä ikään kuin sen prosessin ulkopuolella, jonka tuloksena syntyy Euroopan neuvoston jäsenyys.

Mutta voimme kuitenkin visioida ja todeta, että tulevaisuudessa Euroopan neuvostolla tulee nykyisten 41 jäsenensä lisäksi olemaan kuusi lisäjäsentä. Silloin on kysymys jo 47 jäsenvaltion järjestöstä, paneurooppalaisesta järjestöstä, jossa Yhdysvallat ja Kanada eivät ole jäseninä, mut-

ta kylläkin tarkkailijoina Japanin ja Meksikon ja Israelin ohella.

Samanaikaisesti erityisesti ranskalaiset parlamentaarikot ovat halunneet aloittaa keskustelua myös Kazakstanin jäsenyydestä. Toistaiseksi Euroopan neuvoston johto on kyennyt sopimaan siitä, että Kazakstanin kanssa aloitetaan keskustelut tarkkailijan asemasta eikä siis jäsenyydestä.

Rouva puhemies! Suurin piirtein tämän kaltainen on tilanne ja se on jonkin verran muuttunut siitä, kun arvoisa rouva puhemies oli itse jäsenenä Euroopan neuvoston valtuuskunnassa.

Haluan lopuksi vielä sanoa muutaman sanan sanktioista. Vaikka Turkki on ollut jatkuvasti Euroopan neuvoston ongelmalapsi, niin itse olen kuitenkin edustanut muun muassa Euroopan yhtyneen vasemmistoryhmän puheenjohtajana sitä kantaa Euroopan neuvostossa, että sellaisten sanktioiden kohdistaminen Turkkiin, jotka ikään kuin vievät Turkkia poispäin Euroopasta, ei voi olla aiheellista. Sen takia en ole katsonut aiheelliseksi myöskään sitä, että esimerkiksi Turkin parlamenttivaltuuskuntaan kohdistettaisiin sanktioita siten, että turkkilaiset parlamentaarikot eivät voisi osallistua Euroopan neuvoston toimintaan, vaikkakin olen ollut mukana esittämässä ja myös tekemässä päätöksiä siitä, miten Turkin on edistyttävä, jotta se nykyistä paremmin täyttäisi ne normit, joita Euroopan neuvostolla on.

Rouva puhemies! Oma kokemukseni yhdeksän vuoden toiminnasta Euroopan neuvostossa on se, että dialogin avulla keskustellen ja välttäen sellaista yhteenottoa, joka eristäisi jäsenmaat tai ehdokasmaat Euroopan neuvostosta, tulokset ovat olleet parempia. Dialogi ja yhteistyö ovat tuottaneet tuloksia, konfrontaatio sitä vastoin synnyttää sellaisen tilanteen, kuten nyt Valko-Venäjän ja Jugoslavian liittotasavallan osalta on tapahtunut, että ne ovat molemmat ikään kuin keskustelunkin ulkopuolella.

Keskustelu päättyy.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään ulkoasiainvaliokuntaan.

2) Eduskunnan tilintarkastajien kertomus vuodelta 1999

Lähetekeskustelu
Kertomus K 7/2000 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan.

Keskustelu:

[1] **Matti Saarinen /sd:** Arvoisa rouva puhemies! Ed. Laakso, joka juuri poistui salista, ihmetteli solidaarisuuttani, kun kuuntelin kaksi ja puoli tuntia Euroopan neuvoston asioita, kunnes hänelle valkeni, että aion käyttää puheenvuoron tilintarkastajien puheenjohtajan ominaisuudessa.

Vaikka salissa ei enää ole kuin edustajakollegat Jäätteenmäki ja Aittoniemi, niin yritän tällä puheenvuorollani niitä lukemattomia kollegoja, jotka ovat työhuoneissaan kovaäänisen äärellä, provosoida ja villitä tähän mielenkiintoiseen aiheeseen ja osallistumaan näiden asioitten käsittelyyn myös täysistunnossa, koska ihan oikeasti tältä paikalta aika harvoin puhutaan eduskunnan sisäiseen hallintoon liittyvistä asioista. Tilintarkastuskertomuksen esittely ja käsittely tarjoavat siihen joiltakin osin mahdollisuuden.

Arvoisa puhemies! Lähtökohtaisesti ensinnäkin on todettava eräällä tavalla itsestäänselvyys, että niin eduskunnassa pitää asioiden ollakin, että tilintarkastuskertomus on niin kutsuttu puhdas kertomus eikä anna aihetta huomautuksiin. Tilinpäätös on soveltuvin osin myös laadittu uudella tavalla liikekirjanpidon ja kirjanpitolain henkeä mukaellen. Jopa perustuslain uudistus tulee aikanaan heijastumaan osittain myös eduskunnan hallintoon. Nyt, kun käsitellään vuotta 99, sitä ei oikeastaan vielä voi kommentoida, koska perustuslaki tuli vasta tämän vuoden maaliskuun alusta voimaan. Mutta heijastuksia tulee sieltäkin.

Eräänä havaintona on ollut se, että eduskunnan työ kansainvälistyy kaiken aikaa. Viime vuoden toinen puolikas, se jälkimmäinen puolikas, tietysti oli aktiivista kansainvälistymisen aikaa sen vuoksi, että Suomi oli EU:n puheenjohtajamaa ja siitäkin tuli omat vaikutuksensa myös eduskunnan suuntaan. Mutta kaiken kaikkiaan parlamenttien välinen yhteistyö on vilkasta, tarpeellista, se on eräällä tavalla rauhantyötä. Pienen kansakunnan kannalta niin on hyvä. Meidät huomataan, me saamme tyylikkäällä tavalla oman äänemme maailmalla paremmin kuuluviin. On suomalaisten ja Suomen kansan etu, että sitä kontaktipintaa on ja että me mahdollisimman hyvin ja aktiivisesti niilläkin kentillä toimimme.

Muutama arvio kamreerinäkökulmasta eli eräitä lukuja: Perinteisesti eduskunta on budjetoinut menonsa sillä tavalla varman päälle, että aina talousarvioon varatut rahat ovat riittäneet toimintavuoden menoihin. Viime vuoden osalta, kun kokonaismenot olivat 316,4 miljoonaa, tämä alittaa arvion noin 13 miljoonalla, tarkkaan sanottuna 13,1 miljoonalla. Viime vuoden menot kasvoivat edelliseen vuoteen 98 verrattuna 4 prosenttia.

Eduskunnan atk-budjetti on sinänsä ylittynyt, mutta vaikka niin kävikin, saavutettiin taloudenhoidossa kuitenkin sellaisia säästöjä, että kokonaisbudjetti selvästi alittui, niin kuin äsken totesin. Huomattavimmat säästöt kohdistuivat palkkamenoihin, jotka jäivät yli 4 miljoonaa markkaa budjetoitua pienemmiksi. Myös painatusmenoissa säästö oli 2,6 miljoonaa markkaa, ulkomaanmatkojakin tehtiin 2,1 miljoonaa markkaa arvioitua pienemmällä summalla, ja kiinteistöjen käyttömenoissa säästöjä kertyi 1,7 miljoonan markan edestä.

Ehkä vielä joitakin tunnuslukuja, jotka välttämättä eivät ole yleisestikään tiedossa: Tämä eduskuntatalo päivittäin kokoaa noin 350 työntekijää, 200 edustajaa ja 150 avustajaa ja arviolta noin 100 muuta henkilöä. Se voi olla enemmänkin, mutta tällä laskutoimituksella päästään jo siihen, että tämä on 800 ihmisen työpaikka. Olosuhteet ovat viime vuosien aikana nopeasti muuttuneet. Toisella tavalla voi kuvata eduskunnan työskentelyä: Hallituksen esityksiä tuli 198 kappaletta, täysistuntoja oli 132, valiokuntien kokouksia 737 kappaletta. Näistä kaikista tietysti heijastuu erilaisia paineita muun muassa seuraaville suunnille.

Ensinnäkin kun talossa on paljon tohotusta, paljon toimintaa, meidän tilatarpeemme edelleen hakevat ja etsivät ratkaisuaan. Meillä on täällä akuutti tilan puute, ja sen myös tilintarkastajat ovat huomanneet ja noteeranneet ja kiinnittäneet siihen viime vuosina lähes jokaisessa mahdollisessa yhteydessä huomiota. Kun täällä käy vieraita, niin sanotaan, että onhan teillä iso talo, mutta hyvät läsnäolijat, tämä on ikään kuin museoesine. Tämä on Suomen ykkössuojelukohde. Tämä on parlamenttitalo, ei täällä saa mitään muutostöitä tehdä. Ei tänne voi rakentaa välipohjia valtiosaliin tai muuta vastaavaa. Tämä on kerta kaikkiaan niin herkkä rakennus, ettei tämä anna mahdollisuuksia siihen, että tehtäisiin ajan vaatimia muutostöitä tähän historialliseen rakennukseen, eli se on erittäin rajoittava ehto.

Viittasin myös siihen, että atk-kustannukset ovat voimakkaasti nousseet. Ne ovat muutamassa vuodessa kasvaneet noin 250 prosenttia, sanon noin muistinvaraisesti tasosta 8 miljoonaa tasoon 22 miljoonaa markkaa. Se on tietysti kova harppaus. Olemme huomanneet sen myös omissa työskentelyolosuhteissamme, että on tullut uusia välineitä ja niillä on entistä helpompi töitä tehdä. Mutta kyllä meidän täytyy, kun me hallinnon kehittymistä ja kehittämistä edelleen pohdimme, koko ajan olla mahdollisimman hyvin perillä siitä, mitä meidän atk-palvelumme maksavat, mikä on niitten laatutaso, kuinka hyvin ne palvelevat esimerkiksi kansanedustajia ja ylipäänsä eduskunnan toimintaa. Eräänä johtotähtenä tietysti toivoisi olevan, että käytössä olisi mahdollisimman helposti käytettävät laitteet. Käytön helppous rohkaisee niitä myös käyttämään edelleen. Monet vähän vierastavat näiden laitteiden käyttöä.

Tältä paikalta haluan kiittää myös kaikkia talon työntekijöitä. Verrattomasti olette meitä edustajia palvelleet ja auttaneet. Jos erityiset kiitokset tohtii jollekin ryhmälle sanoa, taitaa olla henkilökohtainen näkökulma: atk-tuki on ollut verrattoman hyvä. Soittaa sinne koska tahansa, erinomaisen hyviä ja ystävällisiä neuvoja saa myös puhelinlankaa pitkin, kun kotikoneen ääressä koettaa punnertaa, mitä nappulaa pitäisi milloinkin painaa.

Arvoisa rouva puhemies! Tässä ajassa koko yhteiskunnassa turvallisuuskysymykset ovat monessa mielessä nousseet pintaan, ja tämä on myös ollut yksi sellainen sisäisen hallinnon suunta, johon tilintarkastajat ovat kiinnittäneet huomiota, että eduskunnan turvallisuuskysymykset olisivat jatkossakin mahdollisimman hyvin hallinnassa ja ajan tasalla. En tarkoita sitä, etteivät ne nyt olisi, mutta niissä asioissa tapahtuu kaiken aikaa tämän talon ulkopuolella hyvinkin epätoivoisia tekoja. Silloin täytyy riskianalyysia tehdä myös eduskunnan suunnalla, kuinka täällä voidaan turvallisuuskysymykset hoitaa sillä tavalla kuitenkin, ettei rakenneta tästä vankilaa tai linnoitusta tai muuta vastaavaa. Talossahan on leppoisa, ystävällinen henki kaiken kaikkiaan.

Aivan lopuksi, arvoisa rouva puhemies, totean tarkastuskertomuksesta sen viimeisen kappaleen, joka kuuluu tällä tavalla: "Lausuntonamme esitämme, että tilinpäätös on laadittu eduskun-

nan tilinpäätöksen laatimista koskevien säännösten ja määräysten mukaisesti. Tilinpäätös antaa tiliohjesäännön määrittelemällä tavalla oikean ja riittävän kuvan eduskunnan taloudesta ja sen kehityksestä tilikaudella. Meillä ei ole huomauttamista eduskunnan vuoden 1999 tilinpäätökseen, kirjanpitoon eikä hallintoon nähden. Helsingissä 28 päivänä maaliskuuta 2000." Allekirjoittajina lisäkseni ovat Aulis Ranta-Muotio ja Kalevi Lamminen sekä Eero Suomela, KHT-tilintarkastaja.

Keskustelu päättyy.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan.

3) Hallituksen esitys laeiksi eräiden opetustointa koskevien lakien muuttamisesta

Mietintöjen pöydällepano
Hallituksen esitys HE 10/2000 vp
Sivistysvaliokunnan mietintö SiVM 2/2000 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti ensi perjantain täysistuntoon.

4) Hallituksen esitys yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamista koskevien rangaistussäännösten uudistamiseksi

Mietintöjen pöydällepano
Hallituksen esitys HE 184/1999 vp
Lakivaliokunnan mietintö LaVM 6/2000 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti ensi perjantain täysistuntoon.

Ensimmäinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava varsinainen täysistunto on ensi perjantaina kello 13, kyselytunti huomenna torstaina kello 16.30.

Täysistunto lopetetaan kello 16.47.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen